

Hans Kristijan Andersen

BAJKE

NOVA CAREVA ODJEĆA

Prije mnogo, mnogo godina živio jedan car koji je iznad svega volio novu odjeću. Sav svoj novac on je trošio na to da se što se ljepše obuče. On se nije brinuo za svoje vojnike, nije mario za pozorište a niti da se izveze u šetnju kroz šumu, ukoliko mu ne bi bilo stalo da pokaže neku svoju novu odjeću.

On je u toku dana svakog sata mijenjao odjeću. I kao što se za vladara obično kaže da se nalazi u vijećnici, tako se za njega govorilo: "Car je u svojoj garderobi."

U tom velikom gradu u kojem se nalazio njegov dvor bilo je veoma živo i veselo. Svaki dan su ga posjećivali mnogi stranci, ali jednog dana mu dođoše i dvije varalice. Rekoše mu da su tkači i da mogu istkati tkaninu kakva se samo zamisliti može. Ne samo da njihove boje i šare izazivaju divljenje nego i odijelo od te tkanine ima neobičnu osobinu – ono je nevidljivo za svakog ko nije sposoban za svoju službu ili je neoprostivo glup.

"O, divna je ta tkanina!" – pomisli car. – "Kad budem imao odjeću od takve tkanine, ja ću znati ko u mom carstvu nije na visini svog položaja. A moći ću i razlikovati pametne od glupih. Ta mi se tkanina mora odmah otkati!"

I dade, car toj dvojici varalica veliki novčani predujam, s tim da odmah počnu s radom.

Varalice odmah poštovaše dva prazna razboja i počeše tobože da rade. Do kasne noći su tako tkali na praznim razbojima i sve tražili da im donose najfiniju svilu i najčistije zlato, i sve su to trpali u svoju torbu.

"Baš bih želio da vidim koliko li su već otkali" – pomislo je car, ali mu je bilo malo teško na srcu kada se sjetio da glupi ljudi, a i oni što ne odgovaraju svom pozivu, neće moći vidjeti tu čudesnu tkaninu. Bio je uvjeren da se on za sebe nema šta pribojavati, ali ipak je odlučio da prvo pošalje nekog drugog da vidi kako posao napreduje.

Čitav grad je već znao kakvu će čudotvornu moć imati ta tkanina i svi su nestrpljivo očekivali ko će se od njihovih susjeda pokazati kao glup

a ko nedostojan svog položaja.

"Poslaću ja tkačima svog starog i poštenog ministra" – odlučio je car. – "On će najbolje da izvadi kako ide sa tkanjem. On je pametan i niko bolje od njega ne vrši svoje službovanje!"

I stari čestiti ministar uđe u odaju gdje su one dvije varalice tkale na praznim razbojima.

"Sačuvaj me, bože, ja ništa ne vidim!" – buljeći oči, pomisli stari ministar, ali ništa ne reče.

Varalice ga zamoliše da pride bliže, a onda ga upitaše da li mu se sviđa šara i da li su lijepe boje. Oni su pokazivali na prazan razboj, a jadni stari ministar, ma koliko buljio oči, ništa nije mogao da vidi, jer ničega nije ni bilo.

"Gospode bože!" – pomisli ministar – "da ja nisam glup? Nikada to nisam pomislio. Ali to niko ne smije saznati! Zar ja nisam dorastao za svoj poziv? Ne, ne, ne smijem im reći da ne vidim tkaninu!"

– Pa vi ništa ne kažete! – reče jedan od tkalaca.

– O, tkanina je savršena, prekrasna! Šare su izvrsne, boje su divne! – odgovori stari ministar gledajući u razboj kroz svoje naočale. – Da, da, reći ću caru da mi se tkanina izvanredno dopada!

– E, to nam je veoma drago! – rekoše tkalci u jedan glas i počеше nabrajati boje i vrste šara svoje tkanine.

Stari ministar je pažljivo slušao kako bi to sve mogao ponoviti kad se vrati u dvor.

Tako je i učinio.

Poslije toga varalice zatražiše još više novaca, još više svile i još više zlata. Rekli su da im to treba za tkanje, a sve su trpali u svoje džepove. Ništa od svega toga nije uzeto za tkanje i oni su i dalje tkali, na praznim razbojima.

Malo zatim car posla još jednog poštovanog službenika da vidi kako ide sa tkanjem i kada će tkanina biti gotova. Ali i sa tim službenikom se dogodilo ono isto što i sa ministrom. On je gledao i gledao, ali nije vidio ništa drugo do prazan razboj.

– Šta, zar nije lijepa tkanina? – upitaše ga varalice pokazujući mu i objašnjavajući nepostojeće šare.

"Da sam glup – nisam" – pomisli čovjek. – "Pa šta onda? Znači da nisam dorastao svom položaju? To je zaista smiješno! Ali ne smijem dozvoliti da to drugi primijete!" – I čovjek poče da hvali tkaninu koju nije vidio i da uvjerava tkače koliko mu se sviđaju njihove prekrasne boje i predivne šare.

– Da, da, to je nešto prekrasno! – rekao je caru kada se vratio u dvor.

Čitav grad je sada pričao samo o toj prekrasnoj tkanini.

Sada je i car htio da vidi tu tkaninu dok je još na razboju.

Sa čitavom pratnjom svojim odabranika, među kojima su bila i ona

dva stara velikodostojnika što su već bili tamo, car je došao onoj dvojici varalica i zatekao ih kako iz sve snage tkaju, ali tkaju bez potke i osnove.

– Zar nije divna tkanina! – rekoše ona dvojica velikodostojnika. – Izvolite, vaše veličanstvo, pogledajte kakve su divne šare, kakve divne boje! – i pokazaše na prazne razboje, jer su vjerovali da drugi vide tu tkaninu.

"Šta je ovo?!" – pomisli car. – "Ja ništa ne vidim. Pa to je užasno! Zar sam ja glup? Ili ne zaslužujem da budem car? Pa to bi bilo najstrašnije što bi me moglo zadesiti!"

Nije htio da prizna da ništa ne vidi, pa je tobože zadovoljno klatio glavom i, gledajući u prazan razboj, ponavljao:

– O, baš je, baš je lijepo! Taj vaš rad zaslužuje moje najviše priznanje!

Sada je i čitava careva pratnja gledala u prazan razboj i ponavljala:

– E, baš je, baš je lijepo! – I savjetovali su caru da se odmah na prvoj procesiji pojavi u odjeći od te divne tkanine.

Svi su bili ushićeni, od usta do usta je išlo:

– Divno! Krasno! Veličanstveno!

Obojicu varalica car je odlikovao ordenom viteškog krsta i dodijelio im titulu tkačkog viteza.

Cijelu noć uoči svečane procesije varalice su probdjele pored šesnaest zapaljenih svijeća. Svi su mogli da vide kako se tobože žure da završe carevu odjeću. Skidali su sa razboja nepostojeću tkaninu, u vazduhu su je tobože sjekli velikim makazama, šili su je iglama bez konca i najzad su rekli:

– Evo, odjeća je gotova!

Car priđe u pratnji svojih najotmjjenijih dvorana, a varalice podigoše ruke kao da nešto drže i rekoše:

– Evo hlača! Evo kaputa! Evo ogrtača! Sve je kao paučina! Čovjek bi mogao pomisliti da na tijelu nema ništa, ali u tome i jeste prava vrijednost ove tkanine!

– Da, da, tako je! – u jedan glas potvrdiše dvorani iako ništa nisu vidjeli.

– Hoćete li sada, Vaše Veličanstvo, biti tako ljubazni da odložite svoju staru odjeću! – rekoše varalice. – Novu ćemo vam dati pred velikim ogledalom!

Car skide sa sebe staru odjeću i varalice počеше da mu tobože dodaju komad po komad nove odjeće, a onda ga uhvatiše oko struka i počеше da mu tobože skute namještaju. Oni tako posluju oko njega, a car se pred ogledalom samo vrti i okreće.

– Bože, kako je divno sašiveno! Kao saliveno je! – divila se sva careva pratnja. – Kakva šara, kakve boje! Zaista dragocjena odora!

– Vaše Veličanstvo, napolju, već čekaju nosači sa baldahinom što će

ga u procesiji nositi nad vašom glavom! – raportirao je komandant parade.

– Dobro, dobro, ja sam već gotov! – odgovorio je car. – Dobro mi stoji, zar ne?! – i okrenu se pred ogledalom kao da hoće da još jednom pažljivo osmotri svoju raskošnu pojavu.

Komornici koji su bili zaduženi da mu nose skute podigli su ih tobože sa poda i krenuli za njim držeći ruke u vazduhu i strahujući da se ne bi primijetilo da te skute i ne vide.

I tako je car išao u procesiji pod divnim baldahinom, a iskupljena svjetina na ulicama i prozorima je ponavljala:

– Bože, novoj carevoj odjeći nema nigdje ravne! Kako su mu divni skuti! Kako mu sve krasno stoji!

Niko nije htio da prizna da ništa ne vidi, jer bi time priznao da je glup i da nije dorastao svojoj dužnosti.

Dosada nijedna careva odjeća nije doživjela takvo priznanje.

Ali najednom je neko dijete povikalo:

– Pa car je go!

– Ah, bože moj, taj nedužni glasić! – zabrzao je uplašeni otac.

Ali već istog trenutka se začuo šapat:

– Dijete kaže da je car go! Car je bez odore!

I odmah zatim počеше da viču svi u jedan glas:

– Car je bez odore! Bez odore!

Car je pretrnuo – vidio je i sam da je bez odore, ali je ipak odlučio da u procesiji ostane do kraja, i sada zauze još dostojanstvenije držanje.

A komornici iza njega i dalje su nosili nepostojeće skute.

LETEĆI KOVČEG

Bio jednom jedan trgovac koji je bio tako bogat da je mogao svojim srebrenjacima popločati čitavu svoju ulicu pa i dio susjedne. Ali on to nije učinio, nego je svoj novac tako vješto ulagao da je za svaki uloženi srebrenjak zlatnik dobijao. Eto takav je to bio trgovački vještak, bio pa i umro.

Njegov sin je naslijedio čitavo to veliko blago, ali on se odao bezbrižnom životu, iz noći u noć je išao na razne zabave, od novčanica pravio zmajevе a zlatnike mjesto kamenih pločica bacao da kao žabice skakuću površinom jezera. Tako je ubrzo rastračio čitavo bogatstvo, od onog silnog novca ostala su mu samo još četiri šilinga, a od odjeće samo još jedne papuče i stara kućna haljina. Sad su ga ostavili i njegovi prijatelji, jer su se stidjeli da izađu s njim na ulicu. Ali jedan od njih, dobričina po duši, jednog dana mu je poslao stari kovčeg sa porukom: "Pakuj se!" Lijepo je to bilo od njega, ali on nije imao šta da pakuje, pa

zato je sam sjeo u kovčeg.

Ali to je bio neobičan kovčeg, čim bi neko pritisnuo bravu, kovčeg bi poletio. Tako je bilo i sada. Čim je trgovački sin pritisnuo bravu, kovčeg je s njim zajedno izletio kroz dimnjak i poletio nebu pod oblake. Dno je počelo pucketati i njega je jeza hvatala pri pomisli da se, ne daj bože, provali i da on zajedno sa komadima kovčega tresne na zemlju.

Leteći tako sve dalje i dalje, stigao je u Tursku. Kovčeg sakrije pod suho lišće i krene u grad. A to je mogao bez po brige, jer u Turskoj svi idu odjeveni kao i on – u kućnoj haljini i u papučama. Idući tako, na putu sretno dojiđu s malim djetetom i upita je:

– Slušaj ti, turska dojiđo! Kakvi su ono veliki dvori pokraj samog grada što su im prozori onako visoko uzdignuti?

– U njima živi mlada sultanija – odgovorila mu je dojiđo. – Njoj su prorekli da će biti nesretna u ljubavi, pa joj ne smije niko doći osim sultana i sultanice.

– Hvala ti! – reče joj trgovčev sin, pa se vrati u šumu i sjede u svoj kovčeg. Samo malo zatim on se već spustio na dvorski krov i kroz prozor se uvukao u sultanijinu odaju.

Sultanija je spavala na divanu, a bila je tako lijepa da se trgovčev sin nije mogao uzdržati a da je ne poljubi. Od tog poljupca sultanija se probudi i silno se uplaši. Ali kada joj on reče da je melek, anđeo, i da se zrakom do nje spustio, njoj se to dopade.

Tako, njih dvoje sjedoše jedno pored drugog i on počeo da joj govori o njenim očima: to su bila dva divna tamna jezera po kojima misli plove kao morske vile. Opisujući njeno čelo, rekao joj je da je to lednik s prekrasnim dvoranama i slikama. A onda joj je pričao o rodi što donosi slatku malu dječicu.

Divno je pričao. A na kraju joj je ponudio ruku i ona je to odmah prihvatila.

– Ali moraćete da dođete u subotu – rekla je sultanija. – Tada će ovdje biti i sultan i sultanica. Biće ponosni što se udajem za meleka. Samo gledajte da dođete s nekom osobito lijepom pričom, jer to moji roditelji najviše vole. Majka više voli čudoredne i plemenite priče, a otac voli nešto veselije, da se može smijati!

– Ta priča će biti moj svadbene dar! – obećao je prosac.

Opraštajući se s njim, sultanija mu je poklonila sablju optočenu zlatnicima koji su mu i te kako dobro došli.

Zatim je on u svom kovčegu odletio u grad, kupio novi ogrtač i vratio se u šumu da smišlja novu priču. Trebalo je da sve smisli do subote, a to nije bilo baš tako prosto i jednostavno.

Sve do subote je smišljao tu svoju priču.

Kod sultanije su ga dočekali i sultan i sultanica i čitav dvor, i primili su ga veoma ljubazno.

– E, hajde ispričajte nam nešto! – rekla je sultanica. – Samo da to bude nešto pametno i poučno.

– Ali i da se može nasmijati! – dodao je sultan.

– Svakako, svakako! – dočekao je prosac i počeo svoju priču:

– Bila jednom jedna kutija šibica čija su se palidrvca neobično ponosila svojim visokim porijeklom. Njihovo rodoslovlje je počinjalo od velikog šumskog stabla, stasitog zelenog bora, i svako od njih je nekad bilo njegov iver. A sada su ta palidrvca ležala na polici između kresiva i starog gvozdeneog lonca i pričala im o svojoj mladosti:

– Da, da, kad smo mi bili na grani, onda smo mi bili na jednoj zaista zelenoj grani! Svako jutro i večerosa nam je dijamantski čaj nudila, čitave sunčane dane smo provodili u sunčevom sjaju, a ptice su morale da nam pričaju svoje priče. Tu se najbolje vidjelo da mi pripadamo odabranom rodu – lisnato drveće se odijevalo samo preko ljeta, a naša porodica je mogla da se oblači u zeleno ruho i ljeti i zimi. A onda su došle drvosječe, nastao je veliki preokret, i naša porodica se raspala. Starješina našeg roda je postao veliki jarbol na jednom divnom brodu i mogao je da plovi širom čitavog svijeta. Druge grane su stigle na druga mjesta, a mi eto imamo dužnost da ljudima palimo svjetlo. Zato nas smatraju odličnicima koji su došli u ovu kuhinju.

– A sa mnom je drukčije! – javio se gvozdeni lonac pored kojeg je ležala šibica. – Otkako sam došao na svijet, stalno me stružu i kuhaju. Ja odgovaram za čvrstinu i, ako ćemo pravo, ja sam prvi u ovoj kući. Moje najveće zadovoljstvo je kada se poslije jela opet čist i lijep nađem na polici i sa drugovima mogu da vodim pametne razgovore. Ali mi svi, izuzevši vedricu za vodu, koja ponekad siđe u dvorište, živimo unutra. Naš jedini izvor novosti je korpa za pijacu, ali ona tako buntovnički govori o vladi i narodu. Da, nedavno je ovdje s nama bio i jedan stari glineni lonac, ali njega je to korpino buntovanje toliko uplašilo da je pao i u komadiće se razbio. Kažem vam, ta korpa je veoma slobodoumnih nazora!

– Eh, previše si se ti raspričao! – upade kresivo i tako udari o kremen da iskre poletješe na sve strane. – Zar nije bolje da se malo proveselimo?!

– Hajde da pričamo o tome ko je važniji! – dočekala je šibica.

– Ja ne volim da govorim o sebi! – začula se zemljana činija. – Dajte vi da mi ovo večer pretvorimo u zabavno večer! Ja ću da počnem. Pričaću vam nešto što je svaki od nas doživio. A onda neka svako tako nešto ispriča, i eto nam zabave. Evo da počnem:

– Pored Baltičkog mora, pored velikih bukovih gora ...

– Divan početak! – uzviknuše tanjiri u jedan glas. – To će sigurno biti nešto što nam se sviđa!

– Da, eto, tamo sam ja provela mladost u jednoj mirnoj porodici.

Namještaj smo glačali, podove prali a svakih četrnaest dana zavjese mijenjali!

– Kako vi zanimljivo pričate! – javila se metlica za prašinu. – Odmah se osjeća da govori žensko čeljade, sve prožima red i čistoća!

– Jest, jest, odmah se osjeća! – uzviknu vedrica i kako od veselja poskoči, čak i pod malo vodom zapljusnu.

A činija je nastavila da priča. Svršetak njene priče bio je isto tako lijep kao i početak.

Tanjiri su zveckali od radosti, a metla je izvukla zeleni peršun iz sandučića sa pijeskom i zakitila činiju, jer je znala da će to naljutiti sve ostale i jer je očekivala ono: "Ako ja tebe zakitim danas, ti ćeš mene sutra!"

– A sada da se igra! – uzviknu žarač i zaigra. Bože dragi, koliko je samo izdizao onu svoju jedinu nogu! Stara navlaka na stoliću u ćošku se razderala toliko se naprezala da bolje vidi to čudo od igre.

– Zar i mene ne bi mogli ovjenčati! – viknuo je žarač.

I njega su zakitili.

– Primitivci! – progundala je šibica.

Sada je trebalo da samovar pjeva, ali on je rekao da je prehladen i da može pjevati samo kada u njemu voda vrije. Ali to je bila samo njegova nadmenost. On je pjevao samo kad ga gospodar postavi na sto.

Na prozoru je stajalo staro gušćje pero kojim je služavka ponekad pisala. Sva njegova osobitost se sastojala u tome što je bilo duboko umočeno u mastionicu, ali ono se upravo time i ponosilo.

– Ako samovar neće da pjeva – reklo je pero – i ne mora! Napolju je kavez i slavuj u njemu, on može da nam pjeva. Doduše, on nije školovan, ali večeras nećemo nikoga ogovarati!

– Ja smatram da to uopšte nije na mjestu da nam tu pjeva neka strana ptica! – umiješao se čajnik, kuhinjski pjevač i samovarov polubrat. – Je li to patriotizam? Neka to pijačna korpa presudi!

– A mene to sve skupa samo ljuti! – rekla je korpa. – Ne možete zamisliti kako me to ljuti! Zar je to način da se provede ovakvo veče? Zar ne bi bilo bolje da uvedemo neki pravi kućni red? Onda bi se svak nalazio na svom mjestu, a ja bih svime upravljala. Onda bi sve drukčije bilo!

– Tako je! Hajde da napravimo predstavu! – sada povikaše svi u jedan glas.

Ali u tom trenutku se otvoriše vrata i u kuhinju uđe služavka. U tren oka sve se umiri, niko ni da pisne. Samo glinenog lonca više nije bilo, on nije ni pomislio šta je sve mogao učiniti i koliko je važan bio. A svi ostali su sada u sebi ponavljali: "A da sam ja htio, imali bismo sjajno veče!"

Služavka je uzela šibice da potpali vatru. Bože dragi, kako su samo zaiskrile i zaplamsale!

"Sada svako može da vidi da smo mi prve! – gordile su se šibice. –

Kakav sjaj širimo! Kakvo svjetlo!

Tako su mislile šibice i tako izgorjele.

– E, baš si divno pričao! – rekla je sultanica. – Ja sam se osjećala kao da sam i sama bila u kuhinji pored one kutije šibica. E, sada možeš dobiti našu kćer!

– Tako je! – potvrdio je sultan. – Dobićeš je u ponedjeljak.

Sada su mu se obraćali na "ti", kao budućem članu svoje porodice.

Time je bila i svadba dogovorena.

Uoči svečanosti čitav grad je bio osvijetljen. Narodu su dijelili đevreke i somune, djeca su se propinjala na prste, zviždala i vikala "hura!"

Trebalo bi da i ja tu nešto učinim, pomislio je mladoženja, pa nakupovao prskalica, raketa, žabica i svega što treba za vatromet, a onda sjeo u svoj kovčeg i poletio iznad grada.

O, kakav je to bio vatromet! Kakav prasak i tutnjava!

Turci su tako poskakali da su im papuče do ušiju poletjele. Takve nebeske pojave još nikada nisu vidjeli. Sada su već svi bili uvjereni da je to sveti gromovnik došao po sultaniju.

Čim se mladoženja opet spustio u šumu, pomislio je: idem u grad da čujem kako je to bilo.

O, šta mu sve nisu govorili! Koga god je pitao, svak je to drukčije vidio, ali svi su se slagali u tome da je bilo divno!

Jedan mu je rekao:

– Vidio sam svetog gromovnika! Oči su mu kao zvijezde svijetlile, a brada mu je bila kao zapjenjeno more!

Drugi je govorio:

– Letio je na ognjenom plaštu. A iz nabora tog plašta su nas gledali čudesni mali meleki, anđelčići!

Da, danas se, eto, naslušao divnih stvari, a sutra je njegova svadba.

Pošao je nazad u šumu da sjedine u svoj kovčeg. Ali šta je to? Kovčeg je izgorio. Poslije onog njegovog vatrometa u kovčegu je ostala jedna iskra, ona je planula, i od kovčega je ostao samo pepeo.

On više nije mogao letjeti, više nije mogao doći do svoje zaručnice.

A sultanija je čitav taj dan stajala na krovu i čekala ga. Ona ga još i sada čeka, a on kruži svijetom i priča svoje priče. Samo njegove priče nisu više onako vedre i vesele kao njegova priča o šibicama.

CVIJEĆE MALE IDE

– Umrlo je moje jadno cvijeće! – uzviknula je mala Ida. – Sinoć je bilo tako lijepo, a sada su mu sve latice uvele! Zašto mi je cvijeće uvelo? – pitala je studenta koji je sjedio na divanu.

Voljela je Ida tog studenta jer je znao lijepo da priča i da izrezuje zanimljive slike – i srca s malim damama što plešu, i cvijeće, i velike dvorce na kojima se vrata otvaraju. Bio je to mladić koji je umio da je zabavi.

– Zašto mi je danas cvijeće tako jadno i tužno? – ponovo ga je pitala Ida i pokazala svoj sasvim uveli buketić cvijeća.

– A znaš li ti zašto ti je takvo cvijeće? – odgovorio joj je student. – Ono je sinoć bilo na plesu, i zato su mu cvjetovi oborili glave.

– Ih, kao da cvijeće umije da pleše?! – dočekala je mala Ida.

– Još kako umije! – odgovorio je student. – Kad se unoća i kad mi spavamo, onda ono počinje da se veseli i skače. Gotovo svake noći je ples!

– A mogu li djeca da dođu na taj ples?

– Mogu! – odgovorio je student. – I svi mali krasuljci i đurđice!

– A gdje pleše to divno cvijeće? – opet će mala Ida.

– Zar nisi toliko puta bila pred kapijom velikog kraljevog ljetnikovca sa onim krasnim cvijetnjakom? Vidjela si tamo one labudove što doplove do tebe kad vide da ćeš im baciti hljeba. Mogu ti reći – tamo se održava glavni ples!

– Baš juče sam s majkom bila tamo! – rekla je Ida. – Sa drveća je opalo lišće, a cvijeću više ni traga nema. A ljetos ga je bilo tako mnogo!

– Pa, ono je unutra, u ljetnikovcu! – objasnio joj je student. – Trebalo je da znaš da cvijeće odmah pohita u ljetnikovac čim kralj i dvorani presele u grad. Tada i počinje pravo slavlje i veselje. Dvije najljepše ruže sjednu na prestolje, i to su onda kralj i kraljica. Sve one divne pijetlove krete sa svojim crvenim perjanicama se postroje sa strane i pozdravljaju kao pravi dvorski komornici. Zatim se skupe svi najljepši cvjetovi. I tada počinje veliki ples. Plave ljubičice su pomorski oficiri, one plešu sa zumbulima i šafranima i nazivaju ih gospođicama. Tulipani i visoki žuti ljiljani se koče i šepure kao stare gospođe: oni paze da se lijepo pleše i da sve bude kako plesna pravila nalažu.

– Ali zar smije cvijeće da priređuje igranke u kraljevom ljetnikovcu? – pitala je Ida.

– Pa o tome niko ništa ne zna! – odgovorio je student. – Ponekad, doduše, naiđe stari domar sa svojim velikim svežnjem ključeva, ali čim cvijeće čuje zveket ključeva, odmah utihne, sakrije se za dugačke zavjese i samo proviruje. "Dobro osjećam miris, cvijeće je tu negdje!" – gundā stari domar, ali on ne može da ga vidi.

– Baš je to zanimljivo! – pljesnula je ručicama mala Ida. – A zar ni ja ne bih mogla da vidim to cvijeće?

– Kako da ne bi! – odgovorio je student. – Samo nemoj zaboraviti, kad budeš prolazila kroz cvijetnjak, proviri kroz prozor i sigurno ćeš ga vidjeti! I ja sam ga danas gledao. Na divanu se žuti narcis, ispružio se kao

prava dvorska dama.

– A može li tamo da dođe i cvijeće iz botaničke bašte? Može li ono da pređe toliki put?

– Sigurno da može! – rekao je student. – Ako hoće, ono može i da prhne! Zar nisi vidjela one lijepe leptire, crvene, žute i bijele? Zar nisu kao cvijeće? Oni su nekad i bili cvijeće. A onda su jednog dana skočili sa svojih stabljika, svojim laticama uzmahnuili kao krilima i tako poletjeli u visinu. A pošto su bili dobri, dozvoljeno im je da i danju lete i da se ne moraju vraćati na svoje stabljike. Tako su se eto njihove latice pretvorile u prava krila. To si ti i sama vidjela, zar ne? Ali može se desiti da cvijeće iz botaničke bašte nije dolazilo u kraljev ljetnikovac. Možda ono i ne sluti kako je tamo noću veselo. A sada ću ti reći nešto što bi zaprepastilo tvog susjeda profesora botanike. Ti ga poznaješ, zar ne? Kad dođeš u njegov cvijetnjak, samo reci nekom od njegovih cvjetova da je u ljetnikovcu zabava, i on će to odmah reći drugima, pa će svi pobjeći iz cvijetnjaka. A ako profesor tada dođe u svoj cvijetnjak pa vidi da nema njegovog cvijeća, on neće ni pomisliti šta se s njim dogodilo.

– Ali kako će taj cvijet reći drugima? Pa cvijeće ne govori!

– Ne, ne govori – rekao je student. – Ali ono se sporazumijeva pokretima i znakovima. Zar nisi vidjela, kad samo malo zapuše vjetar, kako cvijeće klima glavom, maše listovima i treperi? Cvjetovi se tako sporazumijevaju, tačno kao mi našim govorom.

– A razumije li profesor taj njihov govor? – pitala ga Ida.

– Razumije! Izišao on jednog jutra u svoj cvijetnjak i opazio jednu veliku koprivu kako lišćem daje znakove jednom lijepom crvenom karanfilu i tim znakovima mu govori: "Tako si lijep, tako si mi drag!" A tako nešto profesor nije dozvoljavao, pa udari koprivu po listovima. To su njeni prsti. A ona ga je tako ožarila da profesor nikada više nije dirnuo u koprivu.

– Baš je to zanimljivo! – nasmijala se mala Ida.

– Kako možete djetetu puniti glavu takvim stvarima! – začuo se sada glas dosadnog savjetnika koji je opet došao u posjetu i sjedio na divanu.

Taj savjetnik nije trpio studenta, pa je negodovao kad bi vidio da on izrezuje one svoje smiješne i zabavne sličice – sad nekog kradljivca srdaca kako na vješalima drži ukradeno srce, sad opet neku staru vješticu kako jaše na metli i na nosu drži svog muža i tome slično. Savjetnik to nije trpio, pa je, kao i sada, uvijek govorio: "Kako možete djetetu puniti glavu takvim stvarima! To su glupe izmišljotine!"

Međutim, maloj Idi se sviđalo to što je student govorio o njenom cvijeću. O tome je ona sada razmišljala. Cvijeće je svu noć plesalo, pa je bilo umorno, i zato je objesilo glavice. Sigurno je bilo bolesno. Zato ona uze svoj buketić cvijeća i ode do svojih igračaka što su se nalazile na stolu i u ladici. Njena lutka Sofija je spavala u svojoj postelji, ali joj Ida

reče:

– Sofija, moraćeš da ustaneš iz postelje i da se za noćas zadovoljiš spavanjem u ladici. Znaš, moje jadro cvijeće je bolesno, pa neka legne u tvoju postelju, možda će se tada oporaviti!

Ida podiže svoju lutku, ali ona je bila namrgođena i nije htjela da kaže ni jednu jedinu riječ – ljutila se što mora napustiti svoju postelju.

Sada Ida položi cvijeće u lutkinu postelju i prekri ga malim pokrivačem. Posavjetova cvijeću da mirno leži i reče da će mu skuhati čaj da bi ozdravilo i ujutro ustalo. A da mu sunce ne bi udaralo u oči, ona navuče zavjesicu oko njegove posteljice.

Čitavo veče je Ida razmišljala o tome što joj je student pričao, a kada je i ona morala u postelju, nije se mogla uzdržati a da ne proviri ispod zavjese gdje su se nalazili zumbuli i tulipani njene majke. I ona im tiho reče:

– Znam ja da ćete i vi noćas na ples!

Međutim, cvijeće se držalo kao da ništa ne razumije, nije trepnulo ni jednim jedinim listom. Ali mala Ida je sada znala da se cvijeće pretvara.

A kada je legla u postelju, ona nije mogla odmah da zaspi. Razmišljala je o tome kako bi bilo lijepo kada bi mogla da vidi kako cvijeće pleše u kraljevom ljetnikovcu i o tome da li je zaista i njeno cvijeće odlazilo na ples. U tom razmišljanju su joj se sklopile oči i ona je utonula u san.

Usred noći Ida se probudila. Sanjala je o cvijeću i studentu. Opet je savjetnik grdio studenta zašto joj puni glavu svojim glupostima. Ali u spavaćoj sobi je bilo sasvim tiho – na stolu je gorjela noćna svjetiljka, a otac i majka su mirno spavali.

"Baš bih voljela znati da li je moje cvijeće još u Sofijinoj postelji?" – pomislila je Ida, podigla se i pogledala prema odškrnutim vratima. Cvijeće i njene igračke bili su na svom mjestu.

Mala Ida osluhnu za trenutak – činilo joj se da neko svira na klaviru, ali sasvim sasvim tiho i tako nježno kako nikada ranije nije čula.

– Sada sigurno svi cvjetovi plešu! Bože, kako bih voljela da to vidim! – prošaptala je Ida, ali se nije usuđivala da ustane da ne bi roditelje probudila.

"Kad bi barem cvijeće ovamo došlo!" – mislila je Ida, ali cvijeće nije dolazilo, a ona nježna muzika i dalje se čula. Ona je zvučala tako divno da Ida više nije mogla izdržati, izvukla se iz postelje i provirila u sobu.

O, kakvu je krasotu ugledala!

U sobi nije bilo svjetiljke, ali sve se prekrasno vidjelo. Mjesec je kroz prozor obasjavao čitav pod i sve se vidjelo kao u pola bijela dana. Svi zumbuli i svi tulipani nalazili su se na podu svrstani u dva dugačka reda. Nijednog više nije bilo na prozoru, a na dasci su stajale samo prazne saksije. Cvijeće je plesalo. Sve jedan uz drugog, držeći se svojim

listovima kao rukama, cvjetovi su očaravajuće plesali. A za klavirom je sjedio onaj veliki žuti ljiljan o kojem joj je student ljetos rekao: "Pogledaj koliko liči gospođici Lini!" Svi su se tada smijali, a sada se i maloj Idi činilo da taj žuti cvijet zaista liči na gospođicu Linu. Pa i sada kad je svirao, on se držao kao neka gospođica – naginjao je svoje žuto lice čas na jednu, čas na drugu stranu, i tako davao takt toj divnoj muzici.

Mala Ida je bila neprimjetna, i ona je sada vidjela kako je veliki plavi šafran skočio na sto na kojem su se nalazile njene igračke, pošao prema lutkinjoj postelji i razgrnuo zavjesu. Tu je ležalo njeno bolesno cvijeće, ali se ono sada uspravilo i klimnulo glavom izražavajući tako želju da i ono zapleše. Sada i mali patuljak, kome je neko odbio donju usnu, ustade i nakloni se lijepom cvijeću. Idino cvijeće ustade i, sada potpuno oporavljeno, ode među ostale cvjetove, poče da pleše i da se s njima zajedno veseli.

Najednom kao da nešto pade sa stola. Ida pogleda, kad tamo, pokladni štap je skočio na noge kao da je i njemu bilo mjesto među cvijećem. A i bio je lijep – na vrhu je imao malu voštanu lutku koja je na glavi imala široki šešir, upravo onakav kakav je nosio savjetnik. Sada je rašljasti štap počeo da pleše mazurku i da lupka sa svoje tri crvene drvene noge. Cvjetovi su prestali da plešu, jer oni su bili i suviše laki i nježni da bi mogli tako udarati nogama o pod.

Sada se i voštana lutka na pokladnom štapu isteže, zavrtje se iznad svog papirnatog cvijeća i povika:

– Kako možete djetetu puniti glavu takvim stvarima! To su glupe izmišljotine!

U tom trenutku lutka je sasvim ličila na savjetnika sa širokim šeširom. Bila je isto onako žuta i mrzovoljna. Ali kada je njeno papirnat cvijeće poče udarati po tankim nogama, ona se ponovo skupi i dobi svoj pređašnji oblik. Mala Ida se od srca nasmijala:

– Kako je to smiješno!

Ida se smijala, a pokladni štap je i dalje plesao, a s njim i savjetnik, htio ne htio. Pokušavao je opet da se izduži, ali se opet smanjivao u žutu voštanu lutkicu sa velikim crnim šeširom.

Najzad se ostalo cvijeće zauzelo za savjetnika, a pogotovo ono što je ležalo u lutkinjoj postelji, pa ga pokladni štap ipak ostavi na miru. U tom trenutku nešto je zalupalo u ladicu u kojoj je među igračkama ležala i lutka Sofija. Patuljak otrča na rub stola, leže potrbuške i nekako malo izvuče ladicu. Iz ladice se diže Sofija i začuđeno pogleda oko sebe:

– Pa ovdje je ples! Zašto mi to niko nije rekao?

– Hoćeš li da plešeš sa mnom? – upita je patuljak.

– Baš si mi ti kavalir za ples! – odgovori ona i okrenu mu leđa.

To reče i sjede na ladicu misleći u sebi: doći će već neki cvijet da me zamoli za ples. Ali niko nije dolazio. Ona je kašljucala kh-kh-kh, ali

uzalud, niko nije dolazio da je zamoli za ples.

A patuljak je plesao sam. I nije loše plesao.

Kada je Sofija vidjela da nju niko i ne primjećuje, ona se najednom sruši s ladice i pade na pod. Tada nastade čitava pometnja. Oko nje se strčашe svi cvjetovi i počеше da je pitaju da li se udarila. Svi su bili veoma ljubazni, a osobito Idin buketić što je ležao u njenoj postelji. On joj se zahvalio na lijepoj postelji i izrazio svoju odanost, a onda je odveo na sredinu sobe gdje je sijala mjesečina i počeo s njom plesati.

Oni su plesali, a svi drugi cvjetovi su stajali naokolo i divili se tom paru. Sofija je bila veoma zadovoljna, pa sada reče Idinom cvijeću da može zadržati njenu postelju i da njoj nije teško ležati u ladici.

Cvijeće joj je tada odgovorilo:

– Najljepša ti hvala, ali mi nećemo dugo živjeti. Već sutra ćemo uginuti. Recite maloj Idi da nas pokopa napolju, u vrtu, gdje je pokopan i kanarinac, pa ćemo ljetos opet iznići i bićemo mnogo ljepši.

– Ne, vi ne smijete umrijeti! – reče Sofija i poljubi cvijeće.

U tom trenutku se otvoriše vrata i u sobu uplesa mnoštvo divnih cvjetova. Ida nije znala odakle oni dolaze, ali je najvjerojatnije bilo da su dolazili iz kraljevskog dvorca.

Na čelu tog mnoštva cvjetova stupale su dvije divne ruže s malim zlatnim krunama na glavi. To su bili kralj i kraljica cvijeća. Za njima su išli šeboji i karanfili i slali pozdrave na sve strane. I muzika je stupala u toj povorci: veliki makovi i božuri toliko su duvali u graškove mahune da su im glave sasvim pocrvenjele. Plavi zumbuli i male bijele visibabe zvonili su svojim zvončićima. Divan je to bio orkestar! Za njima je došlo još mnogo drugih cvjetova. I svi su zajedno plesali – i plave ljubičice, i crveni krasuljci i đurđice. I svi ti cvjetovi tako su se ljubili da je bilo milina pogledati!

Na kraju igranke cvjetovi su počeli da se opraštaju želeći jedan drugom laku noć. Tada je i mala Ida otišla u postelju i nastavila da sanja o svemu što je vidjela.

Čim se ujutro Ida probudila, otrčala je do svog stolića da vidi je li još tamo njeno cvijeće. Kad razmaknu zavjesu na postelji, ona nađe svoje cvijeće, ali sada sasvim uvelo i mrtvo. A i Sofija je ležala u ladici gdje ju je i ostavila, ali je bila veoma sanjiva.

– Zar se ne dosjećaš šta bi morala da mi kažeš? – pitala je mala Ida, ali Sofija ju je samo tupo gledala i uopšte nije odgovarala.

– Nisi dobra – ukori je Ida – a ipak su svi plesali s tobom.

Zatim Ida uze malu kartonsku kutiju na kojoj su bile naslikane neke lijepe ptice, otvori je, u nju položi svoje cvjetove i reče:

– Neka to bude vaš kovčeg. A kada dođu moji norveški rođaci, oni će mi pomoći da vas sahranim tamo, u vrtu. Tako ćete dogodne ponovo izrasti i biti još ljepši!

Ti njeni norveški rođaci bila su dva dječaka – Jonas i Adolf. Njima je otac kupio dva luka sa strelicama, pa su doputovali da ih pokažu Idi.

Ida im je sve ispričala o svom jadnom cvijeću i zamolila ih da joj pomognu da ga sahrani.

Dječaci su pošli naprijed sa svojim lukovima na ramenu, a mala Ida je išla za njima sa mrtvim cvijećem u kutiji. Kada su u vrtu dječaci iskopali grob, Ida poljubi svoje cvijeće, a zatim ga sa kovčegom položi u zemlju.

Adolf i Jonas su stajali nad grobom i odapinjali svoje strelice, jer nisu imali ni pušaka ni topova.

ZARUČNICI

Zvrk i lopta su zajedno ležali u ladici za igračke, pa jednog dana zvrk reče lopti:

– Zar mi ne bi mogli da se zaručimo kada već i onako zajedno ležimo u ladici?

Ali ta lopta je bila sašivena od safijana i zato je bila uobražena kao neka otmjena gospođica, pa mu na to nije ni odgovorila.

Sljedećeg dana dođe dječak čije su bile te igračke, uze zvrk pa ga oboji crveno i zlatno, a u sredinu mu zakuca mesingani ekser sa sjajnom okruglom glavicom. Divno je bilo sada pogledati kada je zvrk počeo da se vrti naokolo.

– Pogledajte! Pogledajte me! – dovikivao je zvrk lopti. – Šta sada kažete? Zar ne bi mogli da se zaručimo? Zar nismo prikladni jedno za drugo? Vi skačete a ja plešem! Niko od nas dvoje ne bi bio sretniji!

– To vi tako mislite! – odgovorila je lopta. – Vi, izgleda, ne znate da su moj otac i majka bili safijanske papuče i da je u meni pluto!

– Da, ali ja sam od mahagonijeva drveta! – uzvratio je zvrk. – Mene je gradski sudija lično tokario na svom vlastitom strugu, i to je za njega bilo veliko zadovoljstvo!

– A da li vam to baš mogu vjerovati? – sumnjičavo je otešla lopta.

– Nikad me bič ne dotakao ako vam lažem! – zakleo se zvrk.

– Lijepo vi govorite – priznala je lopta – ali ja vam tu ne mogu pomoći. Ja sam već tako reći napola zaručena sa jednim lastavićem. Svaki put kada skočim, on isturi glavu iz gnijezda i pita:

"Pristajete li? Pristajete li?" A onomad ja sam u sebi rekla "Da!" i sada, kao što vidite, ja sam već napola zaručena. Ali i vama ipak obećavam da vas nikada neću zaboraviti!

– Kakva mi je pomoć od toga! – doviknuo joj je zvrk.

I tako se završio njihov razgovor.

Sljedećeg dana su izvadili loptu. Zvrk je vidio kako je ona kao ptica

letjela uvis, letjela je tako visoko da on nije mogao ni da je vidi. I svaki put kada bi se vratila, čim bi dotakla zemlju, opet bi odskočila, i teško je bilo razabrati da li je to ona tako skakala od neke čežnje ili zbog toga što je u njoj bilo pluto.

Ali kada je odskočila deveti put, nestala je, i više se nije vratila. Dječak ju je tražio i tražio, ali lopti ni traga ni glasa.

– A ja znam gdje je! – uzdisao je zvrk. – Ona je u lastavičjem gnijezdu. Udala se za onog lastavića.

I što je zvrk više razmišljao o tome, sve više je čeznuo za loptom. Zato što nije mogao osvojiti njeno srce, njegova ljubav je sve više rasla. To što je pošla za drugoga, njega je još više njoj vuklo.

Zvrk se i dalje vrtio i zujao, ali je neprekidno mislio na loptu. Ona je u njegovim mislima bila sve ljepša i ljepša.

Tako je prošlo mogo godina i tako je ta ljubav postala stara ljubav.

A ni zvrk nije više bio mlad! Ali jednog dana ga cijelog cjelcatog pozlatiše. Nikada još nije tako divno izgledao. Sada je to bio zlatni zvrk. Radosno je skakutao i zujao. Divota ga bilo pogledati! Ali iznenada je skočio previsoko i – nestao je!

Tražili su ga i tražili, čak su i podrum pretražili, ali njega nigdje, kao da je u zemlju propao.

Pa kuda se to djenuo.

Upao je u smetljaru gdje se nalazilo mnoštvo raznih otpadaka, korijena od kupusa, smeća, šljunka i pijeska što je sa krova padao.

– E, sada sam nagrajsao! Ovdje će moja pozlata brzo da ode. I među kakve sam to bijednike dospio? – gundajući tako iskosa pogleda jedan nemilosrdno okresan kupusni korijen i još nešto čudnovato i okruglo, nešto što je ličilo na staru jabuku. Ali to nije bila jabuka, to je bila stara lopta. Ona je mnoge godine preležala u oluku, pa ju je voda sasvim razmočila.

– O, hvala bogu što najzad vidim nekog sebi ravnog, nekog s kim ću moći porazgovarati! – rekla je lopta posmatrajući pozlaćeni zvrk. – Ja sam vam, zapravo, od safijana, djevojačke ruke su me šile, a u meni je pluto, ali to sada niko ne bi rekao! Upravo sam se nalazila pred vjenčanjem s jednim lastavićem, ali sam iznenada pala u oluk. Tamo sam proležala pet godina i, evo, sva sam razmočena. Dugo je to vrijeme za jednu djevojku, vjerujte mi!

Zvrk nije ništa odgovarao, on je mislio na svoju nesuđenu zaručnicu. Ali što je više slušao taj glas sve mu je jasnije bilo da je to upravo ona.

Uto dođe služavka da istrese smeće i najednom uzviknu:

– Ah, evo našeg zlatnog zvrka!

Tako je zvrk opet stigao u svoju sobu i ponovo doživio čast i slavu. O lopti se više ništa nije čulo. A ni zvrk nikad više nije govorio o svojoj staroj ljubavi. Ljubav prođe kada dragana pet godina proleži u oluku i

tako se razmoči da je ne možeš ni poznati kad je u smetljari sretnoš.

RUŽNO PAČE

Divno je bilo u polju: ljeto u punom jeku, pšenica se zlati, zob zeleni, sijeno po zelenim livadama splašteno u stogove, a roda korača na svojim dugačkim crvenim nogama i nešto gundža egipatskim jezikom koji je naučila od majke. Oko njiva i livada prostiru se velike šume, a u šumama svjetlucaju duboka jezera. Zaista, divno je bilo u polju.

Na sunčanoj poljani nalazio se stari zamak opasan dubokim vodojažama. Od njegovih zidina pa sve do vodojaža porasla je tako bujna i visoka loboda da se iz nje ni dječak ne bi vidio. U tom gustom čestaru u svom gnijezdu sjedila je jedna patka. Njoj je već dosadilo da sjedi tako dugo, jer joj niko nije dolazio – sve ostale patke su više voljele da plivaju po vodojažama nego da sjede pod lobodom i s njom trabunjaju.

Najzad se u jajima začulo kljuvanje i tanko "piju-piju", oživjela su žumanca, ljuske su počele da pucaju i iz njih su pačići počeli promaljati svoje glavice.

– Kva-kva! Brže-brže! – požurivala ih je patka. Iskobeljavši se iz ljuski što su brže mogli, pačići se počеше ogledati na sve strane pod tom kupolom od zelenog lišća. Mati ih je pustila da razgledaju koliko hoće, jer je zelenilo prijatno za oči.

– O, koliki je svijet! – čudili su se pačići, jer su sada zaista imali mnogo više mjesta nego kad su u jajima ležali.

– Vi mislite da je to čitav svijet? – dočekala je patka. – Svijet se prostire daleko s one strane vrta, sve do župnikove njive, ali ja tamo još nikada nisam bila... Eto, sad ste se valjda svi izlegli – rekla je patka i pogledala. – Ne, nisu svi. Najveće jaje još je čitavo. Pa koliko ću još čekati? Već mi je dojadilo! – rekla je patka i opet sjela.

– Pa, kako je, kako? – zabrzala je njena stara prijateljica dolazeći joj u posjetu.

– Ah, s jednim jajetom se nekako oteglo! – požalila joj se domaćica. – Nikako da se izleže pače. A pogledaj samo ove! Na svijetu ih nema ljepših! Svi liče na oca, na onog mangupa što ne dolazi ni da me vidi.

– Daj da vidim to jaje što neće da se otvori – rekla je njena stara prijateljica. – Vjeruj mi to je tučje jaje. I meni su tako jednom podvalili, pa sam s mladuncima muku mučila: boje se vode ko ničega! Vikala sam na njih, prijetila, ali sve uzalud. Daj da vidim to jaje! E, rekla sam ja, to je tučje jaje! Bolje će biti, ostavi ti njega i hajde uči pačiće da plivaju!

– A neka, još ću malo pasjediti – rekla je domaćica. – Kad sam već toliko sjedila, posjediću još malo.

– Kako hoćeš – otegla je stara patka i odgegala prema vodi.

Najzad se raspuklo i veliko jaje. "Piju-piju!" zapijuckalo je mladunče i iskobeljalo se iz ljuske. Bilo je to neobično veliko i ružno pače.

Patka ga pogleda i pomisli: Nekako nakaradno veliko. Nijedno mi nije takvo. Nije valjda tuče? Ali i to ćemo mi brzo vidjeti. Moraće u vodu, makar ga gurala!

Ujutro je osvanuo divan dan. Sunce je mamilo između gustih listova lobode i majka zajedno sa svojim pačićima krenu na vodojaže. Dođe do vode i skoči. Kva-kva – dozivala je mati pačice i oni su sve jedno za drugim počeli skakati u vodu. Kako koje pače skoči tako i potone, ali odmah spretno izroni i počne da pliva tako da ga je milina pogledati. Nožice su im same od sebe veslale. Svi su sada plivali, plivalo je čak i ono ružno pače.

"Ne, neće biti da je tuče!" – razmišljala je majka.

– Gledaj samo kako lijepo vesla nožicama i kako se uspravno drži! To je moje rođeno pače. A ako ga malo bolje pogledaš nije ni tako ružno."

– Kva-kva! – povika pačićima. – Plivajte za mnom, poveću vas u svijet da vas pokažem pačjem sastajalištu. Samo se držite uza me da vas štogod ne zgazi. I dobro se čuvajte mačke!

I tako stigoše na pačje sastajalište.

Tamo je vladala nečuvena graja. Dvije porodice su se tukle oko jedne jeguljine glave sve dok tu glavu nije ugrabila neka mačka.

– Eto, vidite, tako vam je na svijetu! – rekla je patka i obliznula kljun, jer i njoj se htjelo jeguljine glave. – A sad požurite da se poklonite onoj staroj patki. Ona je ovdje najotmjenija. U njezinim žilama teče prava španska krv, zato je tako i debela. Kao što vidite, ona oko noge ima crvenu traku. To je nešto izvanredno lijepo i znači najveće odlikovanje što ga jedna patka može dobiti. Ono znači da je čuvaju i da po tome treba da je raspoznaju i ljudi i životinje. Idite lijepo i ne okrećite noge unutra. Dobro vaspitani pačići drže rastavljene noge, kao i njihov otac i mati! A sada prignite vratove i recite: kva!

Tako njeni pačići i učiniše, ali patke što su ih posmatrale glasno zakvakaše:

– Kva-kva, šta će nam to društvo! Kao da nas ionako nema dosta! Ih, kako samo izgleda ono pače! Ne treba nam ono ovdje!

Istog trenutka zaletje se jedan patak i ujede pače za vrat.

– Ne diraj ga! – povika majka. – Ono nikome ne smeta!

– Ali ono je nezgrapno i čudnovato – dočeka patak što ga je ujeo. – Zato ga treba malo udesiti.

– Lijepa su to djeca u svoje majke! – javila se stara patka sa trakom oko noge. – Sva su lijepa, osim onog jednog. Dobro bi bilo kad bi se ono ponovo izleglo!

– Ali to se ne može, milostiva! – rekla je majka. – Istina je, nije lijepo, ali je plemenito a i pliva kao i svako drugo, pa čak i nešto bolje. Kad poraste, valjda će biti ljepše i neće biti previše krupno. Predugo je ležalo u jajetu i zato zasada ne izgleda lijepo. – I majka ga kljunom pomilova po zatiljku i dodade. – Osim toga, muško je, pa mu taj izgled i ne smeta mnogo! Sakupiće ono već dosta snage da se probije u život!

– A ostali pačići su zaista lijepi – rekla je stara patka. – Budite dobri i ponašajte se kao kod svoje kuće – rekla je pačićima. – A ako nađete neku jeguljinu glavu, donesite mi je.

I pačići su se zaista ponašali kao kod svoje kuće.

Ali ono jadno pače što se posljednje izleglo i bilo onako ružno, ujedale su, kljucale i zadirkivale ne samo patke nego i kokoši.

– Nezgrapno je! – govorili su svi, a jedan ćuran što je s mamuzama došao na svijet i zato se smatrao carem, šepurio se kao neka jedrilica sa punim jedrima i, sav zajapuren, pošao je pravo na to jadno pače. Siroto pače više nije znalo kuda će. Bilo je žalosno što je tako ružno i što mu se čitavo pače sastajalište ruga.

Tako je prošao već prvi dan, a kasnije je bilo sve gore i gore. Svi su proganjali to jadno pače. Pa i njegova rođena braća i sestre bili su grubi prema njemu i stalno su govorili:

– Nakazo jedna, da ti hoće mačak vratom zavrnuti!

Čak i mati mu je jednom rekla:

– Dabogda te moje oči ne gledale:

Patke su ga ujedale, kokoši kljucale, a djevojka što je hranila živinu nogom ga je udarala i gonila.

To je jadnom pačetu toliko dozlogrdilo da je jednog dana preskočilo ogradu i pobjeglo. Male ptice u grmlju su se preplašile i razletjele na sve strane.

"Pobjegle su zato što sam tako ružan!" – pomislilo je pače i zatvorilo oči. Bježalo je sve dalje dok nije stiglo do močvare gdje su živjele divlje patke. Tu je umorno i tužno pače preležalo čitavu noć.

Kad su se ujutro digle divlje patke, ugledale su svog novog susjeda.

– Ko si ti, odakle si? – pitale su ga one, a pače se okretalo na sve strane i pozdravljalo ih kako je najbolje znalo i umjelo.

– Baš si ružan! – rekle su mu patke. – Ali nama to ne smeta, samo da se ne ženiš od nas!

Jadno pače! Ono nije ni pomišljalo na ženidbu. Priželjkivalo je samo da ga puste da leži u trski i da pije vodu iz močvare.

Tu je pače proležalo čitava dva dana, a onda su došle dvije guske, ili bolje rečeno, dva divlja guska. Još su bili vrlo mladi, pa su bili i vrlo drski.

– Slušaj prijane! – rekli su mu oni. – Strašno si ružan, ali nam se sviđaš. Hoćeš li s nama, pa da budeš ptica selica? Odmah tu, u susjednoj

močvari, ima nekoliko ljepotica divljih gusaka, sve samih djevojaka! Divno gaču "ga-ga-ga!" Kod njih možeš imati uspjeha iako si tako ružan!

Fiju! Fiju! – tog trenutka dva metka fijuknuše iz lovačke puške, oba gusana padoše mrtva u ševar i voda se oboji njihovom krvlju. Fiju! – ponovo se razliježe pucanj i čitavo jato divljih gusaka se diže iz trske. Sada poče pucnjava za njima.

To je počinjao veliki lov. Lovci su plegli oko močvare, a neki su se popeli i na drveće čije su grane padale na ševar. Plavičasti dim poput oblaka provlačio se između tamnog drveća i dugo se rasplinjavao iznad močvare, a lovački psi su kroz šaš i trsku jurili preko te močvare.

Kako se samo uplašilo jedno pače! Zakrenulo je glavu da je sakrije pod krilo, ali u tom trenutku pred njim se pojavila strašna psina, isplazila jezičinu, a oči sijevaju. Psina iskezila zube, gotovo njuškom da ga takne, ali ga ne taknu, nego ode kako je i došla.

– Oh, hvala bogu! – odahnu pače. – Toliko sam ružan da ni pas neće da me ugrize.

I tako je pače ostalo na miru. Ono se šćućurilo, a oko njega su odjekivali pucnji sve jedan za drugim.

Tek pri kraju dana nastala je tišina, ali se jedno pače nije usuđivalo ni da se pomakne. Pače je još nekoliko sati tako pritajeno čekalo, a onda je pogledalo oko sebe i najednom potrčalo što ga noge nose. Duvao je vjetar i pače je jedva batrgalo preko njiva i livada.

U kasno predvečerje pače je nekako stiglo do jedne bijedne seljačke kućice, koja je bila tako trošna da ni sama nije znala na koju će se stranu srušiti. A vjetar je duvao sve jače i jače, i jedno pače je moralo da sjedne da ga vjetar ne bi odnio. Najednom pače opazi da su vrata na kući bila tako nakrivljena da bi se moglo uvući u kuću.

A u toj kući je živjela jedna starica sa mačkom i kokoškom. Taj mačak, što ga je starica zvala Sinčićem, umio je da izvija leđima i da prede, umio je čak i iskre da baca ako ga neko u mraku uz dlaku gladi. Kokoška je imala vrlo male i kratke noge i zato su je zvali Kratkonoga. Dobro je nosila i starica ju je voljela kao rođeno dijete.

Odmah ujutro su primijetili strano pače i mačak je počeo da frče a kokoška da kakoće.

– Šta je ovo? – začudila se starica i pogledala oko sebe, ali kako je slabo vidjela, učini joj se da je pače bilo neka ugojena patka što je ovamo zalutala, pa uzviknu: – Gle ti lijepe lovine! Sad ću imati i pačjih jaja! Samo da nije patak? To ćemo mi već vidjeti!

I starica odluči da sačeka tri sedmice – za to vrijeme će vidjeti hoće li pače pronijeti. Tri sedmice su prošle, ali jaja ni za lijeka.

Mačak je bio gospodar u kući, a kokoš gospodarica. Stalno su govorili: "Mi i svijet!", jer su smatrali da oni predstavljaju polovinu svijeta, i to onu bolju. Pače je smatralo da se i drukčije može gledati na te

stvari, ali kokoška nije trpjela njegovo mudrovanje.

– Možeš li ti da nosiš jaja? – pitala ga ona.

Ne mogu...

– E, onda ne otvaraj svoj kljun!

A mačak ga je pitao:

– A umiješ li ti da izvijaš leđima? Umiješ li da predeš i da dlakom iskre bacaš?

– Ne umijem.

– E, onda se ne uplići kad pametniji govore!

Snuždeno i ojađeno, pače se povuklo u ćošak i počelo da mašta o svježem vazduhu i toplom suncu. I najednom ga obuzela neodoljiva želja da zapliiva. Nije moglo izdržati a da to ne kaže i kokoški.

– Šta ti je u glavu došlo! – dočekala je ona. – Nemaš prečeg posla, pa ti gluposti u glavu dolaze. Bolje bi ti bilo da nosiš jaja ili da predeš, onda ne bi ludovao.

– Ah, a tako je divno plivati po vodi! – uzdahnulo je pače. – Nema ništa ljepše nego kada zaroniš i glavom do dna dođeš!

– Čudna mi zadovoljstva! – nasmija se kokoš. – Ti si pošlašavio. Mačak je najpametnije stvorenje koje znam, pa njega upitaj da li on voli da pliva i da roni! A o sebi neću ni da govorim! A pitaj i našu staru gazdaricu, od nje na svijetu pametnije nema! Pitaj je da li bi ona htjela da pliva i da tone na dno!

– Vi mene ne razumijete! – reklo je pače.

– Ako te mi ne razumijemo, ko će te onda razumjeti? Ne misliš valjda da si pametniji i od mačka i naše gazdarice, a o sebi da i ne govorim. Ne diži nos, drago dijete, radije zahvali stvoritelju na svemu dobrom kojim si nagrađen. Zar nisi došao u toplu sobu i društvo od kojeg možeš nešto naučiti? Ali ti si obično blebetalo i nije nimalo prijatno s tobom prijateljovati! Ja ti želim samo dobro, zato ti i govorim neugodne stvari. Po tome se i poznaje pravi prijatelj. Zato ti kažem: gledaj ti da što prije naučiš nositi jaja i da se naučiš presti i bacati iskre.

– A meni se čini da ću ja morati u široki svijet! – odgovorilo je pače.

– E, onda sretan ti put! – dočekala je kokoška.

I pače je zaista otišlo. Ono je plivalo i ronilo, ali su ga zbog njegove ružnoće sve životinje poprijeko gledale.

Tako je i jesen došla. Lišće u šumi je požutjelo, potamnijelo i opalo. Vjetar se poigravao s opalim lišćem, a u vazduhu se već osjećala zima – već su se nadvili tmasti oblaci puni kiše i snijega, a na ogradi je stajao gavran i od hladnoće graktao: "Gra-gra!" Jeza je hvatala pri samoj pomisli na zimu. Za jedno pače su se približavali crni dani!

Jedne večeri kad je već sunce zalazilo, iza grmlja se u rumenilu sunca pojavilo čitavo jato divnih velikih ptica. Takve divote pače još nikada nije vidjelo. Te ptice sa dugačkim i vitkim vratovima bile su

veličanstvene u sjaju svoje nježne bjeline. To su bili labudovi koji su, klikćući i šireći dugačka krila, letjeli iz tih hladnih krajeva u južne predjele gdje se vode ne smrzavaju.

Labudovi su letjeli visoko, visoko i malo pače je obuzeo neki čudan osjećaj. Ono se na vodi okretalo poput nekog točka, a onda je najednom isteglo vrat i podiglo glavu koliko je moglo i pustilo tako snažan i prodoran krik da se i samo od njega uplašilo.

Pače nikako nije moglo da odvoji pogled od tih divnih i sretnih ptica. A kada su one potpuno nestale iz njegovog vidokruga, pače je ponovo zaronilo na dno, a kada je opet izronilo iz vode, ono je bilo kao izvan sebe. Ono nije znalo ni kako se te ptice zovu, ni kuda lete, ali je osjećalo da ih je zavoljelo kako ništa dosad nije voljelo. Međutim pače im nije zavidjelo – ta kako bi ono moglo poželjeti da bude onako lijepo! Ono bi bilo presretno kada bi ga bar patke primile u svoju sredinu. Jadno ružno pače!

A zima je bila hladna, tako hladna! Pače je moralo stalno plivati da se voda ne bi zaledila, ali se otvor u kojem je pače plivalo ipak iz noći u noć smanjivao. Pače je moralo svom snagom veslati svojim nožicama da bi spriječilo potpuno zamrzavanje vode, ali je najzad sasvim malaksalo, zastalo je i zamrzlo se u novoj kori leda.

Ujutro je naišao neki seljak, pa kada vidje šta se dogodilo, on razbi led svojom desnom klompom i odnese pače svojoj ženi. U njihovoj kući pače je opet oživjelo.

Njihova djeca su htjela da se igraju s njim, ali ono je pomislilo da i ona hoće da mu nešto napakoste, pa se dalo u bijeg. Bježeći od njih, palo je u vedricu i tako čitavu prostoriju poprskalo mlijekom. Žena zavika, poče da lomi rukama, i pače u strahu upade u stap sa maslom, pa zatim u naćve pune brašna i tek onda se, onako brašnjavao, nekako nađe na podu. Istom sada nastaje prava gužva. Žena nadiže graju i baci za njim mašice, a djeca uza smijeh i viku potekoše da ga hvataju. Sva sreća pa su vrata bila otvorena, te pače pobježe napolje, zavuče se pod grm i iznemoglo klonu u svježi snijeg.

I suviše bi bilo tužno kada bi pričali sve nevolje koje je pače prepatilo tokom duge zime. Ležalo je u maloj bari među trskama sve dok nije dugo očekivano sunce opet zasjalo i ogrijalo. A onda su i ševe zapjevale i nastalo je divno proljeće.

Jednog dana pače uzmahnu krilima, a ona, sada ojačala, zašuštaše jače nego ikada ranije i pače se vinu uvis. Pače još nije ni došlo k sebi od uzbuđenja, a već se našlo u nekom vrtu gdje su jabuke cvjetale i opajao miris jorgovana što se svojim granama nadnio nad vodu dubokog kanala. O, kako je to sve bilo divno! Kako je opajao dah proljeća!

Šušteći krilima i lagano klizeći po vodi, najednom su se iza žbunja pojavila tri bijela labuda. Pače je već vidjelo takve ptice, ali sada, kada ih

ugleda tu pred sobom, obuze ga neizdrživa tuga i ono uzdahnu:

– Poletjeću u susret tim kraljevskim pticama! Znam, ubiće me što se ovako ružan usuđujem da im se približim. Ali neka! Bolje je da me oni ubiju nego da me patke grizu, kokoši kljucaju i ona djevojka na dvorištu nogama čuška. Bolje mi je da umrem tako nego da skapavam na zimi!

I pače prhnu u vodu i zapliva prema divnim labudovima, a kada ga labudovi ugledaše, oni uzdignutih krila poletješe prema njemu.

– Evo, ubijte me! – promuca jedno pače i nakloni glavu prema vodi da tako dočeka svoju smrt.

Ali šta je to? Na glatkoj vodenoj površini vidi sebe! To više nije bilo ono nezgrapno, sivo i ružno pače, nego pravi pravcati labud!

Nije bilo presudno to što se izlegao u pačjem gnijezdu, nego to što je na svijet došao iz labuđeg jajeta!

Poslije svih onih nevolja i stradanja kroz koje je prošao, mladi labud je, eto, dočekaio dane radosti. I on je zaista znao cijeniti ovaj trenutak sreće!

Veliki labudovi su plovili oko njega i milovali ga svojim kljunovima.

U vrt je dotrčalo nekoliko dječaka i djevojčica i počeli su u vodu bacati komadiće hljeba i zrnje. Najednom je najmlađi dječak uzviknuo:

– Evo novog labuda!

I svi ostali se obradovaše i zapljeskaše:

– Novi labud! Novi labud!

Poskakujući od radosti, djeca su otrčala po svoje roditelje, a kad su se svi iskupili oko labudova, svi su u jedan glas ponavljali:

– Ovaj labud je najljepši! Najmlađi, a najljepši!

A stari labudovi se izmakoše i pred njim pokloniše.

Mladi labud se zastidje i sakri glavu pod lijevo krilo. Od velike sreće bio je potpuno zbunjen. Bio je ponesen osjećanjem iznenadne sreće, ali ne i osjećanjem oholosti, jer nijedno dobro srce nije sklono oholosti. Dobro se on sjećao toga kako su ga progonili i ismijavali, a sada mu, eto, govore da je najljepši među ovim divnim pticama. Rascvjetali jorgovan pruža svoje grane prema njemu, a sunce ga grije tako toplo i tako nježno. I mladi labud raširi krila, izdiže glavu i iz dubine srca zaklikta:

– Kad sam bio ružno pače, o ovakvoj sreći ni sanjao nisam!

PRINCEZA NA ZRNU GRAŠKA

Bio jednom jedan princ koji je gorio od želje da se oženi nekom princezom, ali pravom pravcatom princezom. Tako je on krenuo u svijet i tražio svoju princezu, ali svaki put bi mu nešto zasmetalo. Nije nevolja bila u tome da nije bilo princeza, bilo je mnogo princeza, ali kako

da pronade pravu pravcatu? Uvijek bi se našlo nešto, nešto kako ne treba. Tako se naš princ, poslije dugog i uzaludnog traganja, tužan vratio kući i nastavio da gori od želje za pravom pravcatom princezom.

Jedne večeri se nadiže strašna nepogoda. Grmjelo je i sijevalo sa svih strana. Kiša je lila kao iz kabla, strahota jedna! I upravo tada se začuje kako neko lupa na gradskoj kapiji, te stari kralj izađe da mu otvori.

Kralj na kapiju, kad pred njim stoji neka princeza. Bože mili, kakva li bijaše od tog pljuska i nevremena! Voda joj je curkom curila niz kosu i odjeću, slivala se u cipele i izlazila na zapetnice. I ta namjernica mu reče da je prava pravcata princeza.

"Brzo ćemo mi to vidjeti!" – pomisli stara kraljica, ali ništa ne reče, nego ode u spavaonicu, smače svu posteljinu i na dno ležaja stavi zrno graška. Zatim dovuče dvanaest dušeka, poslaga ih na grašak a onda na njih navali još dvadeset perina od mekih guščjih pahuljica.

To je sada bila postelja na kojoj je te noći trebalo da prespava mlada princeza.

Ujutro je upitaše – kako je spavala.

– Oh, užasno, grozno! – žalila se princeza. – Gotovo čitavu noć oka nisam sklopila! Sam bog zna šta je to bilo u mojoj postelji. Ležala sam na nečem tako tvrdom da mi je čitavo tijelo pokriveno modricama! Užasno, kažem vam!

Tada se oni uvjeriše da je ona zaista prava pravcata princeza kada je kroz dvadeset dušeka i dvadeset perina osjetila ono zrno graška. Tako osjetljiva može biti samo prava pravcata princeza!

I princ je uze za ženu jer je sada znao da je naišao na pravu pravcatu princezu. A grašak staviše u riznicu, gdje se i danas može vidjeti, ako ga neko nije uzeo.

Ovo vam je istinita priča!

KAP VODE

Sigurno već znaš za povećalo, ono okruglo staklo kao staklo od naočala, što sve pokazuje sto puta veće nego što je stvarno. Kada ga držiš pred okom i gledaš kap vode iz bare, u toj kapljici vidiš više nego hiljadu čudnih životinja, koje inače nikada ne bi opazio, a koje tamo zaista postoje i žive. Gotovo da ti se čini da pred sobom vidiš pun tanjir nekih račića koji se guraju i preskaču i tako su proždrljivi da jedni drugima odgrizaju ruke i noge, prednjicu i zadnjicu, pa ipak su nekako na svoj način veseli i zadovoljni.

A bio jednom jedan starac koga su svi zvali Krible Krable, jer tako mu je i bilo ime. On je uvijek htio da iz svega izvuče ono najbolje, a kada to nije mogao, on se laćao neke čarolije.

Tako je jednog dana sjedio za stolom i kroz svoje povećalo posmatrao kap vode uzetu iz lokve u jarku. Nevjerovatno! Šta sve u toj kapljici vode nije gmizalo i puzalo. Hiljade nekih životinjica je skakalo i skakutalo, razdiralo i žderalo jedno drugo.

– Pa to je jezivo! – užasnua se Krible Krable. Zar oni ne bi mogli da žive u miru i prijateljstvu i da svak za sebe odgovara?!

Razmišljao je starac i razmišljao, ali ništa nije mogao da smisli, pa je odlučio da se prihvati čarolije.

– Moram ih obojiti da se bolje vide! – odlučio je starac i toj kapljici dodao kao neku kapljicu vina, ali to nije bilo vino nego ona od dva šilinga najfinija vrsta vještije krvi. I sve one čudne životinjice najednom postadoše sasvim ružičaste. Sada je to sve izgledalo kao neki grad pun golih divljaka.

– Šta je to? – pitao ga je jedan drugi stari čarobnjak, koji nije imao imena i upravo time se razlikovao od drugih.

– Ako pogodiš šta je, poklanjam ti ga! – odgovorio je Krible Krable.
– Ali to nije lako pogoditi ako ne znaš o čemu se radi!

Kad bezimni čarobnjak pogleda kroz povećalo, učini mu se da zaista vidi čitav grad u kojem bezglavo jure goli ljudi! Užas jedan! Ali je još strašnije bilo gledati kako ti ljudi jedan drugog udaraju i guraju, kako se grizu i čupaju. Onaj što je bio gore, učas se nađe dolje, a onaj što je bio dolje, opet se nađe gore. Pogledaj! Pogledaj! Njegove noge su duže od mojih! Čap! I više ih nema. Evo jednoga što za uhom ima neku kvržicu. Ona je mala, ali ga boli. Pa neka ga onda još više boli! I oni ga tuku, oni ga trgaju i najzad ga požderu, a sve zbog te kvržice. Tamo opet sjedi neki čovjek, sjedi tiho i povučeno kao neka nevina djevojka, on želi samo mira i spokojsva. Ali ne! I njega počеше da vuku i najzad ga progutaše.

– Izvanredno zanimljivo! – reče bezimni čarobnjak.

– A šta misliš šta je to? – pitao ga je Krible Krable. – Možeš li se dosjetiti?

– Pa jasno! – odgovorio je bezimni. – To je Kopenhagen ili neki drugi velegrad, svi su oni slični. Velegrad, velegrad!

– Pa to je eto ta vodurina iz jarka! – rekao je Krible Krable.

SLAVUJ

Kao što je poznato, u Kini je car Kinez, a i svi koji ga okružuju takođe su Kinezi. Događaj o kojem ćemo ovdje pričati odigrao se prije mnogo mnogo godina, i to je razlog zašto ovu priču treba čuti prije nego što je zaborav prekrije.

Dvor kineskog cara je bio najljepši na svijetu, sav je bio sazdan od najljepšeg i najdragocjenijeg porculana, ali tako krhko i osjetljivog na

dodir da se na njega moralo dobro paziti.

U carevom vrtu je raslo najneobičnije cvijeće. Najljepši cvjetovi su imali srebrne zvončice koji su stalno zveckali i niko nije mogao proći a da ih ne zapazi.

Da, sve je u tom carskom vrtu bilo vješto i promišljeno uređeno, a sam vrt se pružao tako daleko da mu ni sam vrtlar nije znao kraja. Kad bi se tim vrtom pošlo dalje, nailazilo se na divnu šumu sa visokim drvećem i dubokim jezerima. A šuma se spuštala sve do dubokog sinjeg mora, tako da su brodovi mogli dojedriti pod samo šumsko granje gdje se ugnijezdio jedan slavuj. Taj slavuj je tako divno pjevao da je i jedan siromašni ribar, uvijek zauzet svojim teškim poslom, zaboravljao na svoju mrežu i predavao se uživanju u toj noćnoj slavujevoj pjesmi.

– Bože, kakve li miline! – govorio je ribar. Ali posao je gonio ribara i on je morao ostaviti slavuja.

Međutim, već sljedeće noći opet bi ga u poslu prekinula slavujeva pjesma i ribar bi se opet divio: – Bože, kakve li miline!

Sasvih strana svijeta dolazili su putnici u carev grad i divili se i gradu, i dvoru i vrtu, ali čim bi čuli slavuja, oni bi u jedan glas ponavljali:

– Slavujeva pjesma je ipak ljepša od svega!

Vrativši se svojim kućama, ti putnici su pričali o svemu što su vidjeli. Učenjaci su napisali mnogo knjiga o carevom gradu, o dvoru i vrtu, ali niko nije zaboravljao slavuja. Njega su najviše hvalili. A pjesnici su pisali svoje najljepše stihove o tom slavuju i šumi kraj dubokog mora.

Te knjige i pjesme išle su širom svijeta pa su tako i do cara došle. On je sjedio na svom zlatnom prijestolu, čitao i čitao i stalno klimao glavom. Bio je zadovoljan tim opisima njegove prijestonice, dvora i vrta. A kad je pročitao i ono: "Ali ipak ljepši od svega su slavuj i njegova pjesma", car se začudio:

– Kako? Slavuj? Ja ne znam ni da postoji takva ptica! I to u mom carstvu, u mom vrtu! Zar da to saznam iz knjiga?!

I on pozva nadzornika dvora. A taj nadzornik je bio tako nadmen da mlađima od sebe, ako bi se neko usudio da ga nešto upita, uopšte nije odgovarao, nego bi samo izustio ono svoje besmisleno "pi!"

– Saznao sam da se ovdje kod nas nalazi neka čudna ptica što se zove slavuj – reče car nadzorniku dvora. – Kažu da je upravo ona ono što je najljepše u mom carstvu. Zašto mi to nikada niko nije rekao?

– Pa ni ja do sada nisam za nju čuo! – odgovori nadzornik dvora. – Nikada se ona još nije pojavila na dvoru.

– Hoću još večeras da dođe ovamo i da mi pjeva! – naredio je car. – Čitav svijet zna šta imamo, samo ja ne znam!

– Pa za tu pticu ni ja nisam čuo! – izvinjavao se nadzornik. – Ali ću je tražiti, i ja ću je naći!

Ali gdje da je nađe?

Trčao je nadzornik dvora po stepenicama gore – dolje, trčao, trčao po dvoranama i hodnicima, ali koga god je pitao, svak je odgovarao da nikada nije ni čuo za nekakvog slavuja.

Najzad se nadzornik dvora vratio da kaže caru da su to vjerovatno samo izmišljotine onih što pišu knjige:

– Vaše carsko veličanstvo ne bi trebalo da vjeruje u to što se piše po knjigama. Sve su to izmišljotine i čarolije...

Ali ga je car prekinuo:

– Da, ali knjigu u kojoj sam čitao o slavuju poslao mi je sam japanski car i ona ne može biti neistinita. Hoću da čujem slavuja! I hoću da mi večeras ovdje pjeva! On je u mojoj najvećoj milosti! Ako mi večeras slavuj ne bude ovdje, svi dvorani će dobiti batine po trbuhu, i to poslije večere!

– Tsig-pe! – naklonio se nadzornik, pa se opet ustrčao po stepenicama, po dvoranama i hodnicima. Za njim je trčala polovina dvorana, jer niko nije htio da bude bijen po trbuhu. Svi su se raspitivali za tog znamenitog slavuja, za koga je znao čitav svijet, samo ne carev dvor.

Najzad su u kuhinji naišli na jednu sirotu djevojčicu koja im je odgovorila:

– Bože! Pitate za slavuja?! Kako ga ne bih znala! Kako samo lijepo pjeva! Svako veče ja sa stola nosim ponešto ostataka kući, bolesnoj majci, tamo dolje kod morske obale, pa kad se vraćam, onako umorna, zastanem u šumi da se odmorim i tada slušam slavujevu pjesmu. Kad slušam to njegovo biglisanje, suze mi teku niz lice i čini mi se da me majka ljubi...

– Slušaj ti, mala kuharice! – reče joj nadzornik dvora. – Ja ću ti osigurati stalno zaposlenje u kuhinji i dobićeš dozvolu da gledaš cara kad jede ako nas odvedeš tamo gdje taj slavuj pjeva. Jer, car je naredio da mu još večeras tog slavuja dovedemo!

I tako oni krenuše u šumu gdje je slavuj pjevao. Pošla je s njima i polovina dvorskog osoblja. I dok su tako išli, najednom negdje krava muknu.

– Oh, oh, evo ga! – uzviknuo je neki dvorjanin. – Kolika je to snaga kod tog malog živinčeta! A siguran sam da sam ga negdje i ranije čuo!

– Ne, to je krava muknula! – objasnila mu je mala kuharica. – Daleko smo mi još od pravog mjesta. Onda se iznenada začulo žablje kreketanje.

– Divno! – sada je uzviknuo kineski dvorski sveštenik. Čujem ga! Breca kao malo crkveno zvono!

– Ma nije, to su žabe! – i njemu je objasnila mala kuharica i dodala: – Ali ja mislim da ćemo skoro i slavuja čuti.

I, zaista, sada se oglasio slavuj.

– To je on! – uzviknula je djevojčica. – Čujete li ga? Eno ga! – i

pokaza rukom na malu sivu ptičicu u granju.

– Je li moguće?! – začudio se nadzornik dvora. – Nikada ne bih pomislio da je takav! Kako je neugledan! Sigurno je i boju izgubio kada je ugledao pred sobom ovoliki otmjeni svijet!

– Slavujiću! – veselo mu je doviknula mala kuharica. – Naš milostivi car želi da mu pjevaš!

– Vrlo rado! – odgovorio je slavuj i počeo tako pjevati da ga je bilo milina slušati.

– Kao da stakleni zvončići zvone! – reče nadzornik dvora. – Pogledaj samo kako mu se grlašce napreže. Zaista je čudno da ga prije nismo čuli. Veliki uspjeh će imati na dvoru!

– Hoće li car da mu još pjevam? – pitao je slavuj misleći da je i car među njima.

– Divni moj slavujiću! – obrati mu se nadzornik dvora. – Osobito me raduje što imam čast da Vas pozovem na večerašnju dvorsku svečanost gdje ćete vi svojom čarobnom pjesmom očarati Njegovo carsko veličanstvo!

– Ali moja pjesma u zelenilu najbolje zvuči – odgovorio je slavuj. Ali kad je čuo da car tako želi, on je ipak rado pristao da pođe u dvor.

Carski dvor je blistao. Porculanski zidovi i tavanice su bili osvijetljeni hiljadama svjetiljki. Hodnike je ukrašavalo najljepše cvijeće koje je zveckalo kao srebrni zvončići. Svuda je vladala užurbanost, glasovi su se preplitali i zvončići tako zvonili da su se riječi potpuno gubile.

Usred velike dvorane u kojoj je sjedio car za slavuja je bila postavljena zlatna pritka. Čitav dvor je bio na okupu, a i mala djevojčica je sada stajala pored vrata, jer je već dobila zvanje prave dvorske kuharice. Svi su bili svečano odjeveni i svi su gledali u malu sivu pticu kojoj je car blagonaklono klimao glavom.

Sada slavuj počeo da izvodi svoje melodije, ali tako milozvučno da su caru suze udarile na oči i potekle niz lice. A kada je slavuj zapjevao svoju sljedeću pjesmu, sva srca se rastopiše od miline.

Car je bio toliko oduševljen da je naredio da se slavuju objesi oko vrata zlatna carska papučica. Zahvaljujući se na toj carskoj milosti, slavuj je rekao:

– Vidio sam suze u carevim očima, i to je već za mene bila najveća nagrada! Carske suze imaju čudotvornu moć. Previšnji mi je svjedok koliko sam sretan! – i ponovo zapjeva svojim zvonkim i umilnim glasom.

– Eto, to je najbolji način da se dopadneš i umiliš! – zagundaje prisutne dame, pa napuniše usta vodom da bi i one zabiglisale ako bi ih neko oslovio. Sve su već zamišljale da su i one slavuji. Čak i lakeji i sobarice izražavali su svoje zadovoljstvo, a to je već mnogo značilo, jer njih je uvijek bilo najteže zadovoljiti.

Da, slavuj se zaista proslavio, sva srca je osvojio!

Sada je slavuj ostao na dvoru, dobio je svoj vlastiti kavez i slobodu da dvaput šeta danju i jednom noću. Za pratnju je dobio dvanaest sluga i svaki od njih je držao po jednu svilenu vrpцу zavezanu za slavujevu nogu. Ali takva sloboda za slavuja nije bila nikakvo zadovoljstvo.

Čitav grad je već govorio o slavnoj ptici i kada bi se dva građanina sreli pa jedan tek zaustio "Sla ...", drugi bi već nastavio: "vuj", i obojica bi uzdahnula i razumjela sve ostalo. Čak je jedanaestero piljarske djece dobilo ime po slavnoj ptici, iako nijedno od njih nije moglo ni da pjevne.

Jednog dana stiže caru paket s natpisom: "Slavuj".

– Evo nam nove knjige o našoj slavnoj ptici! – rekao je car.

Ali to nije bila knjiga, nego kutijasta umjetnička naprava – vještački slavuj, sličan prirodnom slavuju, ali je on bio sav ukrašen dijamantima, rubinima i safirima. Kad bi navili tu vještačku pticu, ona je pjevala jedan od napjeva prirodnog slavuja, a rep joj se dizao i spuštao i sav blistao od srebra i zlata. O vratu joj je visila mala traka sa natpisom: "Slavuj japanskog cara je pravo uboštvo prema slavuju kineskog cara!"

– Divno rečeno! – rekli su svi na dvoru, a čovjek koji je donio tu vještačku pticu dobio je zvanje "vrhovnog carskog pticonoše".

– A sada neka zajedno pjevaju! Ala će to biti duet!

I pjevali su zajedno, ali nikako se nisu slagali. Prirodni slavuj je pjevao na svoj način, a vještački je izvijao onako kako su se okretali zupčanici njegovog malog stroja.

– To nije njegova greška – branio ga je dvorski kapelnik. – On se drži školskog takta, drži se moje nauke.

Sada je već vještački slavuj pjevao sam i sa isto toliko uspjeha kao i prirodni, a uz to i ljepše je izgledao – sav je blistao kao ženska narukvica ili dragocjeni ukras na prsima.

Trideset i tri puta je vještački slavuj otpjevao jednu te istu melodiju i nije se umorio. Svi bi ga rado i dalje slušali, ali car naredi da sada i prirodni slavuj zapjeva.

Ali gdje je on? Niko nije primijetio kada je izletio kroz otvoreni prozor i odletio u svoj zeleni gaj.

– Kakav je to način! – naljutio se car.

Sada i dvorani počеше da grde slavuja i da ga nazivaju najnezahvalnijim stvorenjem.

– Ipak nam je ostala bolja ptica! – tješili su se dvorani i naredili da vještački slavuj ponovo zapjeva. Pjevao je on već trideset i četvrti put, ali oni nikako nisu mogli da nauče taj njegov teški napjev. A dvorski kapelnik je i dalje hvalio vještačkog slavuja i uvjeravao ih da je bolji od prirodnog, i to ne samo po svojoj spoljašnosti i dijamantima nego i po svojim unutrašnjim osobinama:

– Eto, vidite, gospodo, a prije svih, naš svijetli care! Sa prirodnim

slavujem nikada ne znaš šta će zabiglisati, a kod vještačkog sve je unaprijed određeno! Možeš ga objasniti, možeš rasklopiti i svakome pokazati kako mu valjčići stoje i kako jedan drugog okreću ...

Tako je! – potvrdio je čitav dvor. I dvorski kapelnik je dobio odobrenje da već sljedeće nedjelje narodu prikaže tu vještačku pticu.

– Neka i narod čuje kako slavuj pjeva! – rekao je car.

Ljudi su slušali slavuja i svi su bili tako razdragani kao da su se na svoj kineski način čajem opili. Svi su klicali "O!" i dizali prst "lizavac", koji mi zovemo kažiprst, i oduševljeno klimali zajapurenim glavama.

Samo siromašni ribari, koji su navikli da slušaju prirodnog slavuja, nisu bili oduševljeni i govorili su:

– Jest, lijepo zvuči i slično je biglisanju, ali tu nešto nije kako treba, a mi ni sami ne znamo šta!

Tako je prirodni slavuj bio protjeran iz zemlje i kineskog carstva.

Vještačka ptica je dobila mjesto na svilenom jastuku pored same careve postelje. Oko nje su ležali mnogobrojni pokloni od srebra i zlata koje je dobila od raznih poštovalaca. A pored toga, ona je sada bila unaprijeđena u zvanje "Vrhovne pjevačice uspavanki", u rangu broj jedan s lijeve strane, jer je car više cijenio onu stranu gdje se nalazi srce, a srce je i u cara bilo s lijeve strane.

Dvorski kapelnik je napisao čitavih dvadeset i pet knjiga o vještačkoj ptici. To su bile debele i učene knjige sa mnoštvom najtežih kineskih riječi. I svi su tvrdili da su ih pročitali i dobro razumjeli, inače bi ih smatrali glupcima i moglo se dogoditi da po truhu dobiju batine.

Tako je protekla i čitava godina. Car, dvorani i svi ostali Kinezi znali su već napamet i najmanji zvuk vještačke ptice. Već je i ulična dječurlija pjevala: "Ciju-ciju-ci – kli-kli-ki!" Pa i sam car je već počeo to isto pjevuckati. Bože, kakve li miline!

Ali jedne večeri dok je vještačka ptica pjevala a car uživao u svojoj postelji, najednom je u ptici nešto škripnulo, a onda zazvrjalo "zrz-zrz"... Svi točkici su se odvili i pjevanje je prestalo.

Car je odmah skočio iz postelje i pozvao svog ljekara. Ali šta je tu mogao ljekar?! Onda je pozvao časovničara. Poslije dugog gundanja i kuckanja, časovničar je nekako stavio pticu u pogon, ali je upozorio da je ubuduće treba štedjeti, jer su joj se već zupci izlizali, a novi se ne mogu napraviti.

Nastala je velika žalost. Vještačka ptica odsada se mogla samo jednom godišnje navijati, pa i tada se moralo dobro paziti. Tom prilikom kapelnik je održao govor pun kićenih riječi kojima je uvjeravao sve prisutne da će sve biti dobro kao što je i bilo.

Tako je prošlo još čitavih pet godina. I tada je najednom čitavom zemljom zavladała tuga – smrtno se razbolio njihov voljeni car. Već je bio izabran i novi car, a narod je još stajao na ulicama i pitao nadzornika

dvora kako je zdravlje starog cara.

– Pi! – odgovorio bi on i odmahnuo glavom.

Hladan i blijed, car je ležao u svojoj velikoj i raskošnoj postelji. Svi dvorani su mislili da je on već mrtav i žurili su da se poklone novom caru. Carski sobari su trčali da porazgovaraju o tom događaju, a dvorakinje su se skupljale na šoljicu kafe. Po svim dvoranama i hodnicima prostrti su mekani ćilimi da se ne čuju koraci, pa je svuda vladala mrtva tišina.

Ali car je još bio živ, ležao je ukočen i blijed u svojoj raskošnoj postelji oko koje su visile dugačke baršunaste zavjese sa teškim zlatnim kićankama. Iznad njegove postelje je bio otvoren prozor i kroz njega je mjesec bacao svoju svjetlost na cara i vještačku pticu.

Jadni car jedva je već disao. Činilo mu se kao da mu nešto pritišće grudi. Kad je otvorio oči, vidio je da mu to na grudima sjedi smrt. Njegovu zlatnu krunu stavila je sebi na glavu. U jednoj ruci je držala njegovu zlatnu sablju a u drugoj dragocjenu carsku zastavu. Iz nabora dugačkih baršunastih zavjesa oko postelje pojavljivale su se neke čudnovate glave, neke ružne i strašne, a neke opet blage i prijatne. Bila su to careva dobra i zla djela koja su ga gledala sada kada mu je smrt srce stezala.

– Sjećaš li se onoga? A sjećaš se ovoga? – pitala je jedna glava za drugom i nabrajale toliko toga da su mu čitavo čelo prekrile krupne graške znoja.

– Ovako nešto nikada nisam mogao ni zamisliti! – prostenjao je car, a onda je povikao: – Muziku! Muziku! Udarajte u veliki kineski bubanj da ne čujem šta mi ovi ovdje govore!

Ali priviđenja su govorila dalje, a smrt je na kineski način, klimanjem glave, odobravalala njihove optužbe.

– Muziku, muziku! – vapio je car. – Ti mi bar zapjevaj, zlatna ptico! Zapjevaj! Dao sam ti zlata i dragulja, lično sam ti objesio zlatnu papučicu oko vrata, hajde zapjevaj, pjevaj!

Vikao je car, a ptica ni glasa da pusti. Nikoga nije bilo ko bi je navio, a bez toga ona nije mogla pjevati.

Car je vapio, a smrt ga je samo hladno gledala svojim praznim očnim dupljama.

Car je nemoćno vapio, a okolo je vladala stravična tišina.

Najednom se pored samog prozora začula divna pjesma. To je na grani zapjevao prirodni slavuj.

On je saznao da je car u nevolji i doletio je da ga pjesmom utješi i nadom osnaži. I dok je on tako pjevao, priviđenja su postajala sve bljeđa i bljeđa, a u oslabljenom carevom tijelu krv je kolala sve brže i brže. I sama smrt je bila očarana tom pjesmom i molila je slavu:

– Pjevaj, slavujiću! Pjevaj još, još!

– Pjevaću ako ćeš mi dati tu zlatnu sablju, ako ćeš mi dati tu

raskošnu zastavu i tu carsku krunu!

I smrt mu je za svaku pjesmu davala po jednu dragocjenost. A slavuj je pjevao u tihom groblju gdje rastu i šire svoj miris jorgovan i bijele ruže i gdje je zelena trava natopljena suzama živih. Tada i samu smrt najednom obuze čežnja za svojim vrtom i tihim boravištem i ona kroz prozor iščeze poput hladne i bjeličaste magle.

– Hvala ti, hvala, nebeska ptičice! – zahvaljivao se car slavuju. – Sjećam se ja tebe. Protjerao sam te iz svoje zemlje i svog carstva, a ti si ipak svojom pjesmom otjerala priviđenja od moje postelje! Smrt si mi sa grudi otjerala! Kako da te nagradim?

– Pa već si me nagradio! – odgovorio je slavuj. – Vidio sam suze u tvojim očima kad sam ti prvi put pjevao i to ja nikad neću zaboraviti! To su dragulji koji oplemenjuju pjevačevo srce. Ali sada spavaj, treba da se osvježiš i ojačaš. Spavaj, a ja ću ti pjevati!

I slavuj zapjeva, a car utonu u prijatan i okrepljujući san.

A kada se car poslije tog prijatnog i okrepljujućeg sna, zdrav i ojačao, probudio, vidio je da ga kroz prozor sunce grije svojim zracima i da u sobi nikoga od njegovih dvorana nema – svi su mislili da je car već mrtav. Ali slavuj je još uvijek bio uz njega i još uvijek mu je pjevao.

– Zauvijek moraš kod mene ostati! – rekao mu je car. – I pjevaćeš samo kad sam zaželiš, a vještačku pticu ću u paramparčad razbiti!

– Nemoj tako! – reče slavuj. – Ona je učinila što je mogla. Zadrži je i dalje. Ja ne mogu na dvoru živjeti. Ali mi dopusti da dođem kad zaželim. Ja ću uveče doletjeti na granu pred tvojim prozorom i pjevaću ti da te razveselim i rasonodim. Pjevaću ti o sretnima i onima što pate. Pjevaću ti o zlu i dobru što od tebe kriju! Ptica pjevica leti na sve strane, pa i do siromašnih ribara, do seljačkih koliba i do svih onih koji su daleko od tebe i tvoga dvora. Ja više volim tvoje srce nego tvoju carsku krunu. Ali i kruna može donijeti neko dobro. Dolaziću da ti pjevam, ali mi jedno moraš obećati...

– Sve što hoćeš! – dočeka car stojeći u svom carskom ruhu što ga je sam obukao i držeći na srcu sablju od čistoga zlata.

– Samo jedno te molim! A to je: nikome nemoj reći da imaš pticu koja ti sve govori. Tada će sve biti još bolje!

To slavuj reče i nestade.

Najzad, i dvorani dođoše da vide svog mrtvog cara. Dođoše i zapanjeni zastadoše. A car im samo reče:

– Dobro jutro.

DIVLJI LABUDOVI

Daleko, daleko, tamo kuda laste lete kad kod nas zima dolazi, živio

je jedan kralj koji je imao jedanaest sinova i jednu kćer, svoju Elizitu. Jedanaestorica braće, jedanaest prinčeva, išli su u školu sa zvijezdom na grudima i sabljom u bedru i dijamantnom pisaljkom pisali po zlatnoj tablici. Oni su tako dobro čitali i tako dobro učili napamet da se odmah moglo vidjeti da su to prinčevi. A njihova sestra Eliza sjedila je na klupici od samih ogleдалa i listala slikovnicu, vrijednu polovinu kraljevine.

Djeca su živjela sretno, ali, na žalost, nijedna sreća ne traje vječno.

Njihov otac, vladar čitave zemlje, ostao je udovac, pa se ponovo oženio, ali sada kraljicom koja je bila zla i nije voljela njegovu osirotjelu djecu. Djeca su to osjetila već prvog dana. Za vrijeme svečanosti u dvoru i djeca su se igrala "gostiju", ali umjesto da opet dobiju kolača ili pečenih jabuka, kojih je bilo napretek, maćeha im je dala samo tanjir pijeska i rekla da zamisle to što bi željeli da jedu.

Samo nedjelju dana kasnije, ona je malu Elizitu smjestila kod neke seljačke porodice. A nije potrajalo dugo, ona je i jadne prinčeve omrazila kralju tako da ih je on potpuno zanemario.

– Idite u svijet i sami se brinite o sebi! – rekla im je pakosna kraljica.
– Letite svijetom kao bezglasne ptice!

Ali ona im ipak nije mogla toliko napakostiti koliko je željela. Prinčevi su se pretvorili u jedanaest krasnih divljih labudova. S nekim čudnim krikom oni su izletjeli kroz prozore dvora i preko parka odletjeli prema šumi.

Bilo je još rano jutro kada su doletjeli do seljačke kuće u kojoj je još spavala njihova sestra Eliza. Kružili su nad tom kućom, izvijali vratovima i udarali krilima, ali ih niko nije vidio ni čuo. A oni su morali da lete dalje, u daleki bijeli svijet, pa su se vinuli još više i najzad stigli u jednu veliku mračnu šumu, koja se pružala sve do morske obale.

A sirota Eliza je svoje dane provodila u seljačkoj sobi i igrala se jednim zelenim listom, jer sada nije imala drugih igračaka. Ona je probila jednu rupicu na listu i kroz nju gledala sunce. Tada joj se činilo da jasno vidi oči svoje braće, a svaki sunčev zrak koji bi osjetila na licu, podsjetio bi je na njihove poljupce.

I tako su prolazili njeni jednoliki dani, jedan kao i drugi.

Kad bi duvao vjetar kroz ružine grane pred kućom, šaptao je ružama:

– Zar ima neko ljepši od vas?

A ruže su tresle glavicama i odgovarale:

– Eliza je ljepša od nas!

A kad bi stara seljanka nedjeljom sjedila pred kućom i čitala, vjetar bi okretao listove njene knjige i govorio knjizi:

– Ima li neko plemenitiji od tebe?

– Eliza! – kratko bi odgovorila knjiga.

I zaista, to što su odgovarale ruže i knjiga u rukama seljanke, bila je

živa istina.

Kada se Elizi ispunilo petnaest godina, ona se vratila kući, ali kada je kraljica vidjela kakva je to sada ljepotica, u njoj su planuli bijes i mržnja. Ona bi odmah i nju pretvorila u divlju labudicu, ali nije još smjela, jer je kralj htio da je vidi.

Zato je kraljica već u rano jutro pošla u svoje mramorno kupatilo, koje je bilo ukrašeno mekim jastucima i skupocjenim ćilimima. Uzela je tri žabe, poljubila ih i prvoj od njih rekla:

– Kad Eliza dođe da se kupa, sjedi joj na glavu – da bude lijena kao ti!

Drugoj žabi reče:

– Skoči joj na čelo – da bude ružna kao ti! Onda je ni njen otac neće poznati!

A trećoj žabi ona šapnu:

– Lezi joj na srce – da se zloba u nju useli, pa nek se zbog nje čitav život pati!

Tako ona naredi žabama, pusti ih u bistru vodu i voda se odmah pretvori u zelenkastu tekućinu. Zatim kraljica pozva Elizu, svuče je i naredi joj da uđe u vodu. Čim se Eliza spusti u vodu, prva žaba joj se uvuče u kosu, druga joj sjede na čelo, a treća leže na grudi. Ali na Elizu to ništa nije djelovalo. Čim je Eliza izašla iz kade, na vodi su se pojavila tri crvena makova cvijeta. Da žabe nisu bile otrovne i da ih svojim poljupcima nije začarala opaka vještica, one bi se pretvorile u rumene ruže. Ali i ovako, one su se pretvorile u makove cvjetove već samo od toga što su se dotakle ljupke Elizine glave i njenog plemenitog srca. Ona je bila i suviše plemenita i čedna da bi vještichine čarolije mogle toliko na nju djelovati.

Kada je to vidjela pakosna kraljica, ona je tako namaza orahovim uljem da je postala gotovo sasvim crna, lice joj premaza nekom smrdljivom mašću, a kosu joj zamrsi i zaplete. Sada je već bilo nemoguće prepoznati ljepoticu Elizu.

Kad ju je otac vidio takvu, on se užasno preplašio i rekao je da to nije njegova kćerka. Niko nije mogao da je prepozna osim njihovog starog psa i lastavice, ali to su bile samo jadne životinje koje niko ništa nije pitao.

Tužna Eliza je počela da plače, mislila je na svoju braću koji su bili negdje u dalekoj divljini. Tako tužna, ona se iskrala iz očevog dvora i, preko njiva i bara, uputila se u veliku šumu. Ona još nije znala kuda će, ali je osjećala nesavladivu tugu za svojom braćom koja su bila otjerana od kuće kao i ona sama, pa najzad odluči da ih traži.

Tumarajući tako, u kasno predvečerje se našla u nekoj šumi. Već je bila daleko od svih puteva i staza i sada joj nije preostalo drugo nego da u šumi sačeka svitanje. Legla je na meku mahovinu a glavu naslonila na

stari panj. Svuda je vladala tišina, vazduh je bio blag, a oko nje, po travi i mahovini, kao stotine zelenih vatrica, svjetlucale su stotine svitaca. A kad bi rukom dotakla neku granu, s nje bi svici posuli kao zvjezdana kiša.

Čitavu noć je sanjala svoju braću. Opet su se igrali kao djeca, dijamantnom pisljkom su pisali po zlatnoj tablici i listali onu divnu slikovnicu što je vrijedila pola kraljevine. Ali nisu više pisali samo crtice i kružice, nego su pisali o smjelim podvizima i svemu što su doživjeli i iskusili. A u njihovoj slikovnici sve je oživjelo – ptice su pjevale, ljudi su izlazili iz nje i razgovarali sa Elizom i njenom braćom, a kada bi Eliza okrenula list, oni bi opet uskočili u slikovnicu da bi održali red i poredak.

Kad se Eliza probudila, sunce je već bilo visoko na nebu. Doduše, ona sunce nije mogla vidjeti, jer su ga skrivale guste grane visokog drveća, ali je vidjela kako se u šumskoj tami njegove zrake njišu kao lelujavu zlatno cvijeće.

Svuda se osjećao miris zelenog rastinja, a ptice su veselo lepršale oko nje i samo što joj nisu sjedale na ramena. Sa svih strana se čuo žubor vode – u njenoj okolini je bilo mnogo velikih izvora i potoci te vode su tekli u obližnje jezero sa divnim pjeskovitim dnom. Svuda oko nje je bilo žbunje, ali su u tom žbunju na jednom mjestu jeleni napravili prolaz i Eliza je kroz njega otišla na jezero. A površina jezera je bila tako bistra i zrcalno glatka da se moglo pomisliti da je to na njoj naslikana okolina jezera. Na vodi se jasno ogledao svaki list, bio on na suncu ili u sjeni.

Kada je Eliza ugledala svoje lice u tom vodenom ogledalu, ona se uplašila. Bilo je garavo i ružno. Ali čim je pokvasila svoju malu ruku i obrisala oči i čelo, opet je zasjalo njeno ljupko lice. Tada ona zbacila sa sebe odjeću i zagazi u svježju vodu.

Iz vode je izišla ljepotica da joj nije bilo ravne među princezama čitavog svijeta.

Kada se obukla i svoje duge kose splela u pletenice, pošla je prema žuborećem izvoru, napila se vode i krenula dalje kroz šumu ne znajući ni sama kuda zapravo ide. Razmišljala je o svojoj braći. Mučila je njihova teška sudbina, ali ipak se nadala nečemu dobrom. Idući tako, naišla je na divlju jabuku čije su se grane savijale od zrelih plodova. Tu je Eliza ručala, a zatim je pritkama poduprla rodne grane da se ne lome i uputila se u najmračniji dio šume. U šumi je bilo tako tiho da je jasno čula ne samo svaki svoj korak nego i svaki šum lista na koji bi nagazila. Nigdje nije bilo ni ptice ni zračka sunca. Visoka krošnjasta stabla stajala su tako gusto da joj se činilo da je okružena ogromnim plotom. Tu je vladala takva samoća kakvu nikada ranije nije doživjela.

Spustila se tamna, pretamna noć. Nigdje ni jednog jedinog svica da bljesne iz mahovine. Već sasvim umorna, ona je legla da spava. A kad se ujutro probudila i krenula dalje, neočekivano je sreća neku staricu sa kotaricom jagoda. Starica joj je dala nekoliko jagoda i Eliza je upita – je

li možda negdje u šumi vidjela jedanaest prinčeva pretvorenih u konje.

– Nisam – odgovorila je starica, – Ali sam jučer vidjela jedanaest divljih labudova sa zlatnim krunama na glavi kako sve jedan za drugim plivaju niz rijeku.

I starica povede Elizu do obližnje strmine ispod koje je vijugala ta rijeka. Drveće duž obale pružalo je svoje grane preko rijeke, a grane izvaljenih stabala su nad rijekom stvarale zeleni svod.

Oprostivši se sa staricom, Eliza je krenula niz rijeku i najzad stigla na morsku obalu.

Pred njom se sada pružalo divno more u svoj svojoj ljepoti. Ali nigdje nije bilo ni jedne jedine lađe, pa ni čamca, kojim bi mogla nastaviti put. Posmatrala je bezbrojne kamenčiće oko sebe koje je voda zaoblila i uglačala. I staklo, i gvožđe i svaki kamen, sve je voda oprala i oblikovala, iako je bila mnogo mekša od njenih nježnih ruku.

Gledala je to sve oko sebe i razmišljala:

"Kako je voda neumorna u svom poslovanju. Kako ona sve umekša i uglača! Hvala vam na toj pouci, bistri i brzohodi talasi! Vi ćete i mene spojiti s mojom braćom, to mi srce moje govori!"

Idući tako po žalu, najednom ugleda pred sobom bijelu traku od labuđih pera. Bilo ih je jedanaest, i ona ih skupi u buketic. Na tom bijelom buketicu su još blistale bistre kapljice. Ko bi mogao znati – da li su to bile suze ili kapljice rose?! Na obali nije bilo nikoga, ali Eliza nije osjećala usamljenost, jer je pred njom bilo to vječito živo more, na njemu se za nekoliko časova dogodi više promjena nego na jezeru za godinu dana! Na nebu se pojavi crni oblak, i more pocrni! Vjetar dune, valovi se dižu i pjenuša se čitavo more! Vjetar utihne, nebo se zarumeni i more se pretvori u ružinu laticu! More je čas zeleno, čas bijelo. I ma kako bilo mirno, ono se uvijek pomalo leluja, voda se diže i spušta kao grudi usnulog dojenčeta.

Upravo kada je već sunce zalazilo, Eliza ugleda onih jedanaest bijelih labudova sa zlatnim krunama na glavi kako se spuštaju na zemlju. Letjeli su jedan za drugim i izgledali kao neka dugačka bijela traka. Eliza se brzo pope na obližnji brežuljak i tek što se sakri u grmlje, labudovi se počеше spuštati razmahujući svojim velikim bijelim krilima.

Kada sunce utonu u vodu, sa labudova spade perje i sada se pred njom pojavi jedanaest prinčeva, jedanaestoro njene braće. Eliza kriknu od radosti. Iako su se mnogo promijenili, ona je odmah čitavim svojim bićem osjetila da su to njena braća, i ona im potrča u zagrljaj zovući ih poimence. Vidjevši da je to njihova sestra, braća se silno obradovaše. Postala je prava ljepotica! Smijali su se i plakali dok su pričali jedno drugom šta su sve preživjeli. Sada su svi shvatili koliko je njihova maćeha zla i opaka žena.

– Mi letimo kao labudovi dok je sunce na nebu – objašnjavao joj je

najstariji brat. – A kad sunce zađe, mi opet dobijamo ljudski oblik. Zato moramo paziti da pri zalasku sunca stignemo na kopno, jer ako bismo se tada zatekli u visinama, ovako pretvoreni u ljude, pali bismo i tako stradali. Mi ne živimo ovdje, nego tamo s one strane mora. Tamo je isto, ovako lijepa zemlja, samo između njih nema nijednog ostrva gdje bismo mogli da prenoćimo na našem dugom putu. Ima samo jedna usamljena stijena nasred mora, ali ona je tako malena da na nju možemo stati samo ako stojimo jedan uz drugoga. Kada je more nemirno, voda tako pršti iznad nas da se jedva držimo na stijeni. Ali dobro je ipak što postoji bar ta stijena, jer na njoj prenoćimo u ljudskom obliku. Da nije te stijene, ne bismo mogli dolaziti u naš zavičaj, jer za taj let su nam potrebna dva najduža dana u godini. A ovdje možemo da ostanemo samo jedanaest dana godišnje. Mi svaki put letimo preko ove šume, jer tako možemo da vidimo dvor u kojem smo rođeni i gdje živi naš otac. A možemo da vidimo i toranj na crkvi u kojoj nam je majka sahranjena. Ovdje nam je rod svako drvo i svaki grm. Ovdje po livadama jure konji vilenjaci kakve smo gledali u našem djetinjstvu. Stari ugljar pjeva pjesme uz koje smo kao djeca igrali. Ovo je naš zavičaj i, evo, i tebe smo sada u njemu našli! Na žalost, samo još dva dana ćemo ovdje ostati, a onda moramo, opet preko mora, u jednu divnu zemlju. Samo ne znam kako bismo i tebe povelili sa sobom. Nemamo ni broda ni čamca ...

– A kako bih ja mogla da vas spasim? – pitala ih je zabrinuta sestra.

Čitavu noć su tako proveli u razgovoru i tek pred zoru su malo pridrijemali.

Elizu je probudilo šuštanje labuđih krila. Njena braća su se opet pretvorila u velike ptice, napravili su krug iznad šume a onda su se izgubili u daljini. Samo jedan od njih, i to onaj najmlađi, ostao je s njom. Taj mladi labudić je stavio glavu na njeno krilo, a ona ga je milovala, po bijelom perju. Čitav dan su bili zajedno njih dvoje, a predveče, kad je sunce zašlo, vratili su se i ostali labudovi i opet se pretvorili u mladiće.

– Sutra moramo svi odavde i nećemo se vratiti za godinu dana – rekao joj je najstariji brat. – Ali ni tebe ne možemo ovdje ostaviti. Reci – imaš li hrabrosti da pođeš s nama? Ako naše ruke mogu da te nose kroz šumu, onda će valjda i naša krila biti toliko jaka da te na njima ponese preko mora.

– Ah, ponesite me, draga moja braćo! – uzviknula je Eliza.

Čitavu noć su proveli pletući mrežu od tankog vrbovog pruća i žilave rogozine, a kad su opleli mrežu u nju je legla Eliza. Ujutro, kada se pojavilo sunce i njena braća se preobrazila u labudove, oni kljunovima uhvatiše mrežu i poletješe pod oblake. Eliza je još spavala, a sunčane zrake su padale po njenom licu, pa jedan od labudova se diže iznad njene glave da joj svojim širokim krilima pravi hlad.

Već daleko su bili od kopna kada se Eliza probudila. Ona je mislila

da sanja, tako joj je izgledalo čudno da sada najednom u vazduhu plovi preko mora. Pored nje je ležala grana sa zrelim jagodama i svežanj sočnog korijenja. To je njen najmlađi brat pripremio za njeno putovanje, i ona se sada zahvalno nasmiješila najmlađem labudu koji je letio iznad nje i tako joj pravio hlad.

Bili su tako visoko nad morem da im je prva lađa koju su ugledali izgledala kao bijeli galeb na vodi. A jedan veliki oblak koji su ostavili iza sebe izgledao im je kao neka planina. Na njemu je Eliza vidjela svoju sjenku i sjenke labudova, koje su sada imale džinovske razmjere. Takav prizor nikada prije nije vidjela. Ali što se sunce više dizalo, sjenke su bile sve dalje a onda su i sasvim nestale.

Cijeli dan su labudovi letjeli i sjekli vazduh kao zviždeće strijele, iako su sada, noseći sestru sa sobom, letjeli nešto laganije nego obično. Najednom je počelo nevrijeme, a i veče se približavalo. Eliza se sada bojala da će sunce ubrzo zaći, a usamljene stijene još nije bilo na vidiku. Labudovi su sada sve jače razmahivali krilima. Ah, to oni zbog nje nisu mogli da lete brže! Uskoro će sunce zaći, oni će se preobraziti u ljude i zajedno s njom će se srušiti u more i udaviti se. Sada im se približavao veliki crni oblak i fijukom vjetra nagovještavao buru. Munja za munjom je sijevala, a oblaci su se gomilali i prijetili da sruše sve pred sobom.

Eliza je sa zebnjom gledala kako sunce zalazi. Ono je već bilo napola u moru kad je ugledala onu stijenu, ona je sada kao tuljan virila iz vode. Sunce je brzo tonulo i već je samo jednim krajičkom, kao neka zvijezda, svijetlilo kada je Eliza osjetila tlo pod nogama.

Držeći se za ruke i zbijeni jedno uz drugo, braća su zajedno sa svojom sestrom stajala na vrhu stijene. More je udaralo u stijenu i kao pljusak ih oblivalo sa svih strana. Nebo je neprestano sijevalo, a gromovi su tukli jedan za drugim. Ali sestra i braća su se čvrsto držali za ruke i pjevali pjesme iz djetinjstva da se tako ohrabre i utješe.

U svitanje novog dana opet se izvedrilo i nebo je bilo čisto kao umiveno. Čim se sunce pojavilo, sa stijene su poletjeli labudovi. More je bilo još uvijek uzburkano i Elizi je odozgo izgledalo da se bijela pjena na ustalasanoj tamnozelenoj površini pretvarala u milione nestašnih labudova.

Kad se sunce izdiglo, Elizi se najednom učini da u vazduhu vidi neku brdovitu zemlju sa blistavim glečerima, a usred te zemlje ogromni zamak sa bijelim stupovima. Ispod zamka su se vidjele palmove šume i raskošno cvijeće sa cvatovima krupnim kao vodenički žrvnjevi. Ona zapita braću da li je to ta zemlja u koju putuju, ali labudovi odmahnuše glavom: ne, to je samo fatamorgana sa svojim uvijek novim i novim vazдушnim zamkovima.

I dok je Eliza tako netremice buljila u tu sliku, najednom se srušiše ona brda, šume i zamkovi i ostade samo dvadesetak potpuno jednakih

visokih crkvenih tornjeva i šiljatih prozora. Sada joj se činilo da i orgulje čuje, ali to je bilo samo brujanje morskih valova. Kada su se približili tim crkvama, one se najednom pretvoriše u čitavu flotu što je plovila ispod njih. A kada se Eliza bolje zagledala, vidjela je samo talas morske izmaglice. Da, pred njom su se tako redale sve promjena za promjenom, dok najzad nije ugledala i zemlju u koju su putovali.

Pred njom su se sada uzdizala divna plavičasta brda obrasla kedrovom šumom, a između njih su se bjelasali gradovi i zamkovi.

Još prije zalaska sunca oni su se spustili na zemlju i smjestili ispred jedne špilje, obrasle zelenom lozom. Elizi se sada činilo da vidi pred sobom zelenilom vezeni ćilim.

– Da vidimo šta ćeš noćas sanjati! – rekao joj je najmlađi brat pokazujući joj njenu spavaću sobu.

– Najviše bih voljela kada bih sanjala kako da vas spasim! – rekla je Eliza.

Ta misao je Elizu toliko proganjala da je ni u snu nije napuštala. Sanjala je kao da opet leti, ali sada prema onim dvorcima fatamorgane a u susret joj dolazi neka divna vila, ali nekako slična onoj starici što joj je u šumi dala jagoda i od koje je doznala ono o labudovima sa zlatnim krunama na glavi. Starica je sada savjetovala:

– Tvoja braća se mogu spasiti ako ti budeš hrabra i uporna. More je mekše od tvojih mekih ruku, a ono opet izgadi i preinači i najtvrdje kamenje. Ali ono ne osjeća bolove koje bi tvoji prsti osjetili. Ono nema srca, ne zna za strah i ne trpi muke koje živo stvorenje mora da pretrpi. Pogledaj ovu koprivu u mojoj ruci! Ovakva biljka raste i oko špilje u kojoj ti spavaš. Ali ti treba da nabereš onih kopriva što rastu na groblju. Naberi ih dosta i ne osvrći se na to što će te žariti i po rukama stvarati mjehuriće. Onda ih dobro nogama izgazi, i dobićeš lan, a od lana pletivo, pa ćeš od njega isplesti jedanaest pancirnih košulja s dugačkim rukavima. Onda te košulje nabaci na jedanaest labudova i tvoja će braća biti oslobođena od zlih čarolija. Ali dobro zapamti ovo: makar to trajalo i godinu dana, ti za to vrijeme ne smiješ progovoriti! Prva riječ koju bi izgovorila bila bi smrtonosni mač u srca tvoje braće. Od tvog jezika zavisi njihov život. Dobro to zapamti!

Tako reče starica i koprivom je ožari po ruci. Eliza se probudi i pogleda oko sebe. Vidjela je da je sunce već izgrijalo i da je osvjetljavalo koprive kakve je u snu vidjela. Ona izađe iz špilje i prihvati se posla.

Svojim nježnim rukama je brala koprive koje su pržile kao žeravica. Mjehurići su joj iskakali po koži, ali ona je bila spremna na sve samo da spasi svoju braću. Bosim nogama je gazila po koprivama i prela niti od njihovog zelenog lana.

Njena braća su se uplašila kada su se vratila u zalazak sunca i našli je nijemu i unakaženu. Pomislili su da ju je opet začarala njihova pakosna

maćeha, ali kad su vidjeli njene ruke, shvatili su da je to ona sve činila radi njih. Najmlađi brat je tada zaplakao i gdje god bi njegova suza kanula po njenim rukama, tu su nestajali mjehurići i prestajali bolovi.

Čitavu noć je provela u poslu, jer je žurila da što prije spasi svoju braću. I sljedećeg dana, dok su labudovi letjeli, ona je sjedila sama, ali joj nije bilo dosadno. Jednu košulju je već završila i počinjala drugu.

Najednom se u brdima začuo lovački rog. Glasovi su dolazili sve bliže i ona se uplašila, a pogotovo kada se začuo i lavež pasa. Onako uplašena, potrčala je u špilju, svezala skupljenu i ispredenu koprivu u jedan svežanj i sjela na njega.

Upravo tada je u špilju utrčao veliki pas, a za njim još jedan, pa još jedan. Oni zalajaše i odmah otrčaše. Samo malo kasnije lovci zajedno sa svojim psima stigoše pred špilju. Najljepši među tim lovcima bio je kralj te zemlje. On priđe Elizi i zasta iznenađen – nikada u životu nije vidio tako lijepu djevojku.

– Odakle ti ovdje, drago dijete? – upita je kralj.

Umjesto odgovora, Eliza samo pokrenu glavom i pod pregaču sakri svoje koprivama ispržene ruke da kralj ne bi vidio koliko se ona žrtvuje za svoju braću.

– Pođi ti s nama! – rekao joj je kralj. – Ne možeš ti ovdje ostati. Ako si tako dobra kao što si lijepa, kod mene ćeš živjeti u svili i kadifi i na glavi nositi zlatnu krunu. Živjećeš u mom najraskošnijem dvorcu.

Ne rekavši više ništa, kralj je podiže na svog konja. Videći kako Eliza plače i krši prste, kralj joj reče:

– Ja ti želim samo dobro i sreću! Bićeš mi zahvalna za ovo! – i krenu prema brdima, a za njim krenuše i svi ostali lovci.

Na zalasku sunca stigli su u prestonicu sa mnogobrojnim crkvama i kupolama. Kralj je uveo Elizu u dvorac sa vodoskocima i visokim mramornim dvoranama čije su tavanice bile raskošno ukrašene raznobojnim slikarijama. Ali ništa od toga Eliza nije gledala, ona je samo plakala i tugovala. Bezvoljno se prepustila dvorkinjama da joj oblače kraljevsku odjeću, da joj upliću biser u kosu i navlače dragocjene rukavice na koprivama ispržene ruke.

Kad se tako ukrašena pojavila u dvorani, cio dvor se poklonio pred tom neopisivom ljepoticom.

Kralj je sada odlučio da mu Eliza bude nevjesta, iako je crkveni starješina klatio glavom i šaptao mu da je ta šumska ljepotica, po svoj prilici, vještica koja je svima zaslijepila oči, pa i njega, samog kralja, omađijala.

Ali se kralj nije osvrtao na to. Naredio je da svira muzika, da služe najbolja jela i da najljepše plesačice plešu oko nje.

Zatim isu je proveli kroz mirisne cvijetnjake i razne dvorane, ali se ni najmanji trag oduševljenja nije pojavio na njenim blijedim usnama niti

u njenim očima. Njeno srce je bilo obuzeto teškom tugom.

Najzad kralj otvori pred njom jednu malu odaju upravo pored njene spavaonice. Čitava odaja je bila ukrašena dragocjenim zelenim ćilimima i sasvim je ličila špilji u kojoj je ona živjela. Na podu je ležao svežanj njenog prediva, a sa tavanice je visila pletena pancirska košulja. Sve je to u dvor donio jedan od lovaca kao neobičnu i zanimljivu rijetkost.

– Evo, ovdje možeš da sanjariš o svom bivšem prebivalištu! – rekao joj je kralj. – Možeš da se baviš poslom kojim si se i tamo bavila. Usred ovog ovdje sjaja možda će te veseliti sjećanje na prošle dane.

Kad je Eliza ugledala svoje predivo i pancirnu košulju, ona se prvi put nasmiješila i prvi put joj se vratilo njeno rumenilo. Pomislivši na spasenje svoje braće, ona poljubi kralja u ruku, a kralj je privi sebi na grudi i naredi da sva crkvena zvona objave svadbenu svečanost.

Eto tako je nijema šumska ljepotica postala kraljica ove lijepe zemlje.

Crkveni starješina je stalno šaptao kralju ružne riječi, ali otrov te sumnje nije dopirao do kraljevog srca. Bio je već zakazan i dan svadbe i trebalo je da crkveni starješina stavi krunu na Elizinu glavu, a on joj je iz pakosti obručom od krune nemilosrdno pritisnuo glavu da joj bar tako nanese bol. Ali ona to nije osjetila, njeno srce je stezao mnogo bolniji obruč – tuga za dragom braćom.

Njena usta su bila nijema, jer je znala da bi samo jedna njena riječ lišila života njenu braću. Ali zato su njene oči zračile dubokom ljubavlju prema plemenitom i lijepom kralju, koji je sve činio da joj pruži zadovoljstvo i radost. Ona ga je cijelim svojim bićem iz dana u dan sve više voljela. Oh, kad bi samo mogla da mu nekako ispriča svoje jade i nevolje! Ali, eto, morala je da šuti da bi dovršila svoje djelo. Zato se ona noću iskradala u onu svoju malu odaju i tu plela košulju za košuljom. Ali kad je počela da plete sedmu košulju, nestalo joj je prediva.

Ona je znala da koprive koje su joj potrebne rastu na groblju, ali nije znala kako da ode na groblje.

– O, šta su bolovi u mojim prstima prema patnji koja mi srce muči! – jadala se ona sama sebi. – Ja moram pomoći mojoj braći, pa neka bude šta će biti! – i ona se sa zebnjom u srcu iskrade iz dvorca kao da je odlazila na neko zlodjelo. Izišla je u mjesečinom obasjan vrt i dugačkom alejom došla na put koji je vodio na groblje. Kad je ušla u groblje, vidjela je na jednoj velikoj nadgrobnoj ploči nekoliko odvratnih vještica. Eliza je morala da prođe upravo pored tih vještica, ali je i to učinila, nabrala je kopriva i vratila se u dvorac.

Samo jedan jedini čovjek ju je vidio, a to je bio crkveni starješina. On je sada gundao: "Eto, zar ja nisam rekao da s kraljicom nešto nije u redu i da je ona vještica koja je općinila i kralja i čitav narod."

U ispovjedaonici on ispriča kralju sve šta je vidio i čega se

pribojava. Kad je izgovorio te teške riječi protiv kraljice, na slikama se zaklatiše glave svetaca kao da su htjele da kažu: "Nije to istina! Eliza je nedužna!" Ali crkveni starješina je to kralju drukčije protumačio. On je rekao da su to sveci klimanjem glave potvrdili istinitost njegovih riječi.

Kad je to kralj čuo, niz lice mu se skotrljaše dvije krupne suze. Sada mu se u srcu zametnula teška sumnja. Pretvarajući se da spava, noću je pratio Elizu, i zaista se uvjerio da Eliza svake noći izlazi iz spavaonice i odlazi u svoju malu odaju.

Sada je kraljevo lice svakog dana postajalo sve mračnije. Eliza se zabrinula, nikako nije mogla da razumije zašto je kralj takav. Sve što je činila činila je radi svoje braće! Sada su na svilu i kadifu kraljevskog dvora padale njene gorke suze blistave kao čisti biser. Svi koji su vidjeli tu raskoš što ju je okruživala, sa zavišću su uzdisali, a ona je u toj raskoši plakala.

Ali Eliza je i dalje plela i žurila da što prije završi svoj posao. Ostalo joj je da isplete samo još jednu košulju. Ali sada joj je opet nestalo prediva. Morala je još jednom da ode na groblje i da nabere kopriva. Jeza je hvatala pri pomisli na groblje i one vještice, ali ljubav prema braći je bila jača od njenog straha.

I Eliza je ponovo poslala na groblje. Ali sada su za njom pošli i kralj i crkveni starješina. Oni su budno pratili svaki njen korak. Vidjeli su kako je prošla kroz kapiju groblja. A kada i oni uđu u groblje, vidješe vještice što ih je i Eliza vidjela, i kralj se zakrenu i prostenja:

– Pa zar je i ona jedna od njih? Ona, čija je glava još ove noći počivala na mojim grudima!

I kralj je donio odluku:

– Neka joj narod sudi!

A narodna presuda je glasila – da se vještica na lomači spali! Iz raskošnog kraljevog dvora Elizu su odveli u mračnu i memljivu tamnicu, kroz čije je rešetke duvao hladan vjetar. Do sada je spavala u svili i kadifi, a sada su joj dali da spava na svojim koprivama i da se pokriva košuljama što ih je oplela za svoju braću.

Ni slutili nisu da su joj dali upravo ono što je najviše željela. Ona se opet prihvatila svog posla, i dok je napolju dječurlija pjevala o njoj pjesme rugalice, ona je plela jedanaestu košulju.

U samo predvečerje nešto je zašuštalo pred gvozdenom rešetkom i ona je ugledala labuđe krilo. To je, eto, najmanji labud, njen najmlađi brat, pronašao svoju sestru. Ona je zaplakala od velike radosti, iako se pribojavala da je to možda posljednja noć u njenom kratkom životu. Radovala se, jer se njen posao već bližio kraju, a i njena braća su, eto, stigla!

Kako je već obećao kralju, crkveni starješina je došao da bude kod Elize u njenim posljednjim časovima života. Na sva njegova pitanja ona

je samo odmahivala glavom i očima ga molila da ide i da je pusti na miru, jer te noći ona je morala završiti posljednju košulju kako sve njene muke, suze i besane noći ne bi bili uzaludni. Poslije novih grdnji i uvreda, crkveni starješina je najzad otišao, a Eliza je, uvjerena da je nevina, nastavila svoj posao.

Miševi su trčkarali oko njenih nogu, dovlačili koprive i tako joj pomagali, drozd je stajao na gvozdenoj rešetki i čitavu noć joj pjevao i hrabrio je.

U zoru, kada je do izlaska sunca ostalo samo sat vremena, pred kapiju dvora je stiglo jedanaestero braće i zatražilo da ih stražari puste pred kralja. Ali stražari su im odgovorili da kralj još spava i da ih ne mogu pustiti. Braća su molila i prijetila, a onda je došla i zagrajala i dvorska straža, pa se i kralj digao da vidi šta se to događa. U tom trenutku dogodilo se nešto neočekivano - sunce je granulo, nestalo je onih jedanaest prinčeva, a iznad dvora je počelo da kruži jedanaest bijelih labudova.

Kroz gradsku kapiju već se tiskala svjetina, svak je htio da vidi spaljivanje vještice. Neko jedno kljuse vuklo je kola u kojima je sjedila Eliza. Na nju su navukli neku dugačku haljinu od kostrijeti. Njena divna plava kosa padala je preko lica, a lice joj je bilo blijedo kao da u njemu više nije bilo ni kapi krvi. Njene blijede usne su se micale a prsti su još uvijek grčevito pleli posljednju košulju. Čak na putu na gubilište ona nije prekidala započeti rad – dovršavala je posljednju košulju.

Iskupljena svjetina joj se rugala:

– Pogledaj vještice kako gundā! Ni molitvenika nema u rukama, nego i dalje čara! Raščupajte joj to u hiljadu komadića!

I sada iskupljena gomila jurnu prema kolima da joj pokida pancirne košulje. Ali najednom doletje jedanaest labudova, padoše oko nje i počеше razmahivati svojim velikim krilima. Gomila zastade i uplašeno ustuknu.

– To je znak s neba! Sigurno je nevina! – šaputali su mnogi, ali se niko nije usuđivao da to glasno kaže.

Kada su kola stala i kada je već krvnik htio zgrabiti za ruku, ona je na labudove nabacila svojih jedanaest košulja i najednom se pojavilo jedanaest divnih i kršnih prinčeva. Samo je najmlađi princ umjesto lijeve ruke još imao labuđe krilo – na njegovoj košulji nije stigla da dovrši lijevi rukav.

I već sljedećeg trenutka Eliza uzviknu:

– A sada već mogu da govorim! Znajte – ja sam nevina!

A narod, koji je sve vidio šta se na njegove oči dogodilo, poklonio se pred Elizom, tom plemenitom junakinjom. Ali ona ništa od toga nije vidjela, ona je, onako izbezumljena od sreće, nemoćno pala u zagrljaj svojoj braći. Bila je već smrtno izmorena neizvjesnošću i strahovanjem za život svoje braće.

– Da, ona je nevina! – uzbuđenim glasom je uzviknuo njen najstariji brat.

I dok je on tako objašnjavao okupljenom narodu šta se sve dogodilo, oko njih se širio miris kao miris bezbrojnih rascvjetalih ruža, jer se već svaka cjepanica na potpaljenoj lomači pretvorila u ružino drvo i sada se to sve pretvorilo u ogromni ružin grm sa svježim crvenim cvjetovima. A na vrhu tog cvjetnog spomenika kao zvijezda je blistao veliki bijeli cvijet.

Taj cvijet je ubrao kralj i njime ukrasio Elizine grudi, u kojima je sada blaženo kucalo njeno plemenito srce.

Sva crkvena zvana su sada zvonila sama od sebe a nad gradom su u velikim jatima kružile vesele ptice.

Ogromna svadbena povorka je krenula prema dvoru.

Takvu svadbu još nijedan kralj nije imao.

DJEVOJČICA SA ŠIBICAMA

Napolju je bilo strašno hladno. Snijeg je padao i počelo je da se smrkava. Bilo je posljednje več u godini – več uoči Nove godine. Po toj hladnoći i mraku ulicom je išla jedna gologlava i bosonoga djevojčica. Doduše, imala je na nogama neke papuče kada je pošla od kuće, ali kakva joj je bila korist od njih kada su to bile velike papuče koje je prije nosila njena majka. One su bile tako velike da su joj spale s nogu kada je potrčala da se ukloni ispred kola što su projurila ulicom. Jednu papuču više nije mogla da nađe a s drugom je umakao neki dječak i doviknuo joj da će mu ta njena papuča poslužiti kao kolijevka kad mu se rodi dijete.

Tako je sada ta djevojčica išla bosih, crvenih i plavih nožića od studeni. U staroj kecelji je nosila sve svoje šibice, a jednu kutiju je držala u ruci. Čitav dan nije prodala ni jednu jedinu kutiju šibica, nije dobila nijednu paru. Gladna, prozebla i potištena, lutala je jadnica sve dalje. Snježne pahuljice padale su po njenoj dugačkoj, svijetloj kosi koja se divno kovrdžala niz njen potiljak, ali ona nije ni mislila na taj svoj ukras. Svi prozori su bili osvijetljeni, a po ulicama se širio miris guščjeg pečenja – svuda se pripremao doček Nove godine, pa je i ona sada mislila na to.

Ona se šćućurila u jednom uglu između dvije kuće, od kojih je jedna malo više štrčala na ulicu. Nožice je podvila pod se, ali joj je ipak bilo sve hladnije. A kući nije smjela da ide, jer nije prodala nijednu kutiju šibica, nije dobila nijednu paru, i otac bi je istukao. A šta će i tamo, i kod kuće je isto tako hladno. Živjeli su u potkrovlju i vjetar je duvao sa svih strana, iako su najveće rupe zapušili slamom i krpama. Ručice su joj se sasvim ukočile od studeni. Ah, samo da upali jednu šibicu malo bi se ogrijala! Da o zid kresne samo jednu šibicu zagrijala bi prste! Ona kresnu jednu šibicu i odmah buknu plamen. Šibica je gorjela kao svijeća i bilo je

tako toplo dok je držala ruku nad njom. Bila je to čudesna svjetlost i djevojčici se činilo da sjedi pored velike tople željezne peći sa sjajnim mesinganim ukrasima. Ona ispruži noge da i njih malo zagrije, ali se tog trenutka plamen ugasi – nestade peći i djevojčica osta sa drvčetom dogorjele šibice u ruci.

Ona kresnu još jednu šibicu, pa i ona zaplamsa, i zid po kojem zasja postade providan poput koprene. Mogla je da gleda pravo u sobu gdje je bio postavljen sto sa čistim bijelim stolnjakom i divnim posuđem od porculana. A na stolu se puši pečena guska punjena šljivama i jabukama. Ali što je bilo još ljepše – ta guska je skočila sa stola i, onako sa viljuškom i nožem u leđima, preko sobe zagegala prema njoj. I upravo kada guska dođe pred sirotu djevojčicu, ugasi se šibica i pred njom osta samo debeli i hladni zid.

Kada upali novu šibicu, pred njom se ukaza prekrasna jelka. Bila je i veća i ljepše ukrašena nego ona što je prošle godine kroz staklena vrata vidjela kod onog bogatog trgovca. Hiljade svjećica je gorjelo na zelenim grančicama, a šarene slike, kao one u dućanskim izlozima, gledale su pravo u nju. Djevojčica izdiže obje ruke prema svjećicama i šibica se ugasi. Ali one mnogobrojne svjećice počеше da se dižu sve više i više, a onda se pretvoriše u sjajne zvijezde. Jedna od njih pade i ostavi za sobom dugački plameni trag.

"Sad je neko umro!" – pomislila je djevojčica. To je ona čula od svoje pokojne bake koja je govorila: "Svaki put kad padne zvijezda, nečija duša krene u nebo."

Kada djevojčica kresnu novu šibicu, oko nje sve zasja i u tom sjaju pojavi se njena baka sva blistava, blažena i zadovoljna.

– Bako! – viknu djevojčica. – Uzmi me sa sobom! Znam da ćeš nestati čim se šibica ugasi kao što je nestala i ona topla peć i divno gušče pečenje i ona krasna velika jelka!

Da i baka ne bi iščezla, djevojčica brzo zapali sav ostatak šibica iz kutije. Šibice planuše i sve zablista kao usred bijela dana. Nikada joj ranije baka nije izgledala tako lijepa i tako velika. Ona uze djevojčicu u naručje i ponese je visoko, visoko u veliku radost i prijatnu toplinu. Sada je djevojčica bila na nebu i više nije bilo ni zime, ni gladi ni straha ...

A ujutro, u onom uglu između dvije kuće, našli su je rumenih obraza i sa osmijehom na usnama – bila je mrtva. Smrzla se posljednje večeri u staroj godini. Prvo jutro nove godine zateklo je mrtvu djevojčicu sa šibicama.

Pred njom je ležalo mnoštvo gotovo potpuno izgorjelih šibica.

– Htjela je da se ogrije! – govorili su prolaznici.

A niko ni slutio nije kakve su divne slike lebdjele pred njom kada je sa svojom bakom zaplovila u novogodišnju radost.

KRESIVO

Cestom je stupao jedan vojnik: jedandva, jedan-dva! Na leđima je nosio ranac a na boku mu se sablja klatila. Bio je u ratu i sada se kući vraćao. Na drumu ga sretne neka stara i odvratna vještica, donja joj se usna gotovo do prsiju otromboljila.

– Dobro večer, vojniče! Kako ti je lijepa sablja i kako ti je ranac veliki. Pravi si vojničina! A sada bi mogao i do blaga da dođeš.

– Hvala ti lijepo, stara vještice! – odgovorio je vojnik.

– Vidiš li ovo veliko drvo? – upita vještica i pokaza na stablo što se pored njih nalazilo. – Ono je unutra sasvim šuplje. Kad se popneš na vrh, vidjećeš rupu. Kroz nju se spusti polagano i dospjećeš na dno. Ušetom ću te svezati oko pasa, pa čim vikneš, ja ću te izvući!

– A što ću u drvetu? – upita vojnik.

– Da uzmeš novaca! – odgovori vještica. – I zapamti: kada stigneš na dno drveta, naći ćeš se u jednom velikom hodniku. U tom hodniku je svijetlo, jer tamo gori na stotine svjetiljki. Tamo ćeš vidjeti troja vrata. Lako ćeš ih otključati, ključevi su u bravama. Kad uđeš u prvu odaju, nasred poda ćeš vidjeti veliki sanduk i na njemu psa sa očima kao čajne šolje. Ali ti se ništa ne plaši. Ja ću ti dati ovu moju pregaču sa plavim kockicama, prostri je na pod i na nju posadi psa. Tada već možeš da otključaš sanduk i da uzmeš novaca koliko hoćeš. To je bakarni novac. A ako više voliš srebro, onda uđi u drugu odaju. Tamo sanduk sa novcem čuva pas sa očima kao dva vodena žrvnja. Ali ni njega se ti ne plaši. Samo ga posadi na moju pregaču i uzimaj novaca koliko hoćeš. A ako više voliš zlato, uđi u treću odaju. Samo da znaš: pas koji čuva zlato ima oči kao dvije okrugle kule. Ali ti se ni njega ne plaši. Samo ga stavi na moju pregaču i uzimaj zlata koliko hoćeš!

– Pa nije to loše! – reče vojnik. – Ali šta treba tebi da dam, stara vještice? Sigurno i ti nešto tražiš?

– Ništa! – dočeka vještica. – Nijedne pare ti ne tražim! Samo ti meni donesi staro kresivo što ga je moja baba zaboravila kad je tamo zadnji put bila.

– E, dobro – pristade vojnik. – Hajde veži mi uže oko pasa!

– Evo ga! – dočeka stara vještica. – A evo i moje pregače sa plavim kockicama.

I vojnik se pope na stablo, spusti se na dno i nađe se u hodniku gdje je gorjelo na stotine svjetiljki.

Čim otvori vrata prve odaje, na njega se izbuljiše dva oka kao dvije čajne šolje.

– Dobro si ti čuvar! – reče vojnik psu i stavi ga na pregaču. Otvori sanduk i pune džepove natrpa bakarnim novcem. Zatim zaključa sanduk,

stavi psa na njegovo mjesto i pođe u drugu odaju.

Kad tamo – zaista, na sanduku sjedi još strašniji pas. Oči mu kao dva vodenička žrvnja.

– Što tako buljiš u mene! – reče vojnik. – Moglo bi ti očima naškoditi! – To reče i stavi psa na vještičinu pregaču. A kad vidje koliko je srebrnjaka u sanduku, on iz džepova pobaca bakreni novac, pa i džepove i ranac natrpa samim srebrom.

Tako natovaren ode u treću odaju. Kad tamo – užas! Ogromni pas, a oči mu kao dvije okrugle kule, okreću se kao da su na točkovima.

– Dobar večer! – pozdravi ga vojnik pa i nehotice skide kapu s glave, jer takvo čudovište nikad u životu nije vidio. Ipak se nekako pribra i pomisli: sada na posao! Skide psa na pod. Otključa sanduk. Bože mili! Tu je toliko zlatnika da bi mogao kupiti čitav Kopenhagen, sve šećerleme, sve olovne vojnike, sve bičeve i sve drvene konjiće čitavog svijeta. O, koliko je tu zlatnika!

Sada vojnik pobaca sve srebrnjake iz džepova i ranca i zlatnicima natrpa ne samo džepove i ranac nego i kapu i čizme, natrpa ih tako da je jedva mogao da ide. Imao je zlata kao pljeve! Sada psa vrati na sanduk, zalupi za sobom vrata i viknu kroz šupljinu stakla:

– Gotovo je, vuci, stara vještice!

– Jesi li ponio kresivo? – upita vještica.

– Ah, zaista! – sjeti se vojnik. – Kresivo sam zaboravio!

Kad se vrati sa kresivom, vještica ga izvuče i on se opet nađe na drumu, ali sada su mu i džepovi, i ranac, i čizme i kapa bili puni zlatnika.

– A što će ti to kresivo? – upita vojnik.

– To se tebe ne tiče! – odgovori vještica. – Ti si dobio svoj novac, a meni daj moje kresivo!

– Ne lupetaj! – dočeka vojnik. – Nego govori šta će ti kresivo, ili ću ti ovom sabljom glavu ofikariti!

– Neću da kažem! – prošišta vještica.

A vojnik ti zamahnu sabljom i odrubi joj glavu. Kad je vještica pala na zemlju, on je istresao zlatnike u njenu pregaču, prebacio zavežljaj preko ramena, gurnuo kresivo u džep i uputio se u grad.

Bio je to lijep grad. Vojnik zađe u najljepše svratište, iznajmi najljepše sobe i naruči najdraža jela, jer on je sada bio bogat čovjek i imao je novaca napretek.

Stari čistač obuće se nasmijao njegovim starim i otrcanim čizmama, ali on je već sljedećeg jutra kupio sebi divne čizme i još divnije odijelo, i od vojnika se preobrazio u tako otmjenog gospodina da su mu svi posjetioci krčme rado prilazili i pričali o ljepotama svog grada, o svom kralju i princezi, njegovoj kćeri – ljepotici.

– A kako bih ja mogao vidjeti tu princezu? – pitao je vojnik.

– E, ne možeš je vidjeti – odgovarali su ljudi. – Ona živi u velikom

bakarnom dvorcu, zaštićena je velikim bedemima i kulama. Osim kralja, njenog oca, niko ne smije da joj se približi, jer su joj prorekli da će se udati za običnog vojnika, a tako nešto kralj ne može ni zamisliti.

"Eh, baš bi htio da je vidim!" – mislio je vojnik. – "Ali, eto, nikoga ne puštaju ni da priviri u taj dvorac."

Sada se vojnik odao lagodnom životu, išao je na razne predstave i vozio se u kraljevski park. Ali lijepo je bilo od njega što je siromasima davao dosta novaca, a darivao ih je jer je iz svoje prošlosti vrlo dobro znao kako je živjeti bez prebijene pare. A sada je on bio bogat i lijepo obučen čovjek, imao je mnogo prijatelja i oni su mu svi odreda govorili da je pravi vitez, a to se bivšem vojniku veoma dopadalo.

Ali pošto je iz dana u dan trošio novac a nije ništa zarađivao, ubrzo je ostao bez novaca, pa je morao napustiti one lijepe sobe u kojima je stanovao i preseliti se u neku sobicu u potkrovlju. Sada je sam morao da čisti i krpi svoje čizme. Niko mu više od njegovih prijatelja nije dolazio, jer su se morali penjati uz dugačke i strme stepenice.

Jedne noći bilo je sasvim mračno, a on nije imao ni toliko novaca da kupi svijeću, pa se najednom sjetio da je uz ono kresivo što ga je iznio iz šupljeg stabla bio i komadić svijeće. On uze kresivo i čim kresnu – otvoriše se vrata i na njima se pojavi onaj pas iz prve podzemne odaje sa očima kao čajne šolje i upita:

– Šta zapovijedate, gospodare?

"Pazi, pazi" – pomisli vojnik – "to je neko čudotvorno kresivo ako pomoću njega mogu da dobijem šta želim!"

– Deder nabavi ti meni malo novaca – reče on psu.

U tren oka pas nestade i odmah se vrati sa kesom novaca u zubima.

Tek sada je vojnik shvatio kako je to kresivo divna stvar! Znači, kad jednom kresne, pojavi se pas koji je sjedio na sanduku sa bakarnim novcem, kad dvaput kresne, pojavi se pas koji je čuvao srebrnjake, a kad triput kresne, pojavi se pas koji je čuvao zlatnike.

Sad se naš vojnik opet preselio u one lijepe sobe, opet je bio lijepo odjeven i opet su ga posjećivali i cijenili njegovi prijatelji.

Opet mu jednog dana dođe u glavu: ipak je to smiješno da se ne može vidjeti ta princeza! Svi kažu da je jako lijepa, ali na šta joj ta ljepota kad mora da čami u tom pustom bakarnom dvorcu s tolikim kulama! Kako, zar ja baš nikako ne mogu da je vidim? A gdje je ono moje kresivo?

On izvadi kresivo, i tek što kresnu, pred njim se nađe onaj pas sa očima kao čajne šolje.

– Doduše, već je kasna noć – reče mu vojnik – ali ja bih jako želio da bar za trenutak vidim onu princezu!

Istog trenutka pas nestade i prije nego što je vojnik mogao da pomisli kuda to on nestade, pas se vrati zajedno sa princezom. Princeza je

sjedila na njegovim leđima i spavala, a bila je tako lijepa da se odmah moglo vidjeti da je to zaista prava princeza. Vojnik se nije mogao uzdržati da je ne poljubi, jer to je bio pravi vojničina!

Poslije toga pas je vratio princezu.

A ujutro, kada su kralj i kraljica pili čaj, princeza im reče kako je sinoć sanjala čudan san o nekakvom psu i nekom vojniku: kao, ona jahala na tom psu, a tu se našao taj vojnik i poljubio je.

– Gle ti nje! Kakav san! – zaprepastila se kraljica.

Zato narediše da sljedeće noći jedna dvorska dama bdije uz njenu postelju i da izvidi je li to bio san ili nešto drugo.

A vojnik je toliko želio da opet vidi lijepu princezu da i te noći dođe pas, uze princezu i potrča koliko je imao snage. Ali i stara dvorska dama navuče kaljače pa brže-bolje za njima. Kada je vidjela kako nestadoše u jednoj velikoj kući, ona uze komad krede i na vratima nacrtala krst. Uvjereni da je svoj posao obavila kako treba, ona se vrati u dvorac i leže da spava.

A kada se pas vraćao sa princezom i vidio nacrtan krst na vojničkim vratima, i on uze komad krede pa na svim vratima u gradu nacrtala isti znak. I to je pametno učinio, jer sada dvorska dama nije mogla naći prava vrata.

Odmah ujutro su i kralj, i kraljica, i stara dvorska dama i svi oficiri krenuli da vide gdje je to bila njihova princeza.

– To je ovdje! – uzviknuo je kralj kad je ugledao prva vrata sa nacrtanim krstom.

– Nije, nego ovdje, dragi moj! – dočekala je kraljica pokazujući na krst na susjednim vratima.

– Ali evo i ovdje istog znaka! Evo još jednog! Evo još jednog! – začuli su se novi glasovi.

Sada su se uvjerali da je njihovo traženje uzaludno: kud god bi pogledali, svuda su bili krstovi na vratima.

Ali kraljica je bila mudra žena, ona je znala i ponešto drugo, a ne samo da se voza u kočijama. Ona je odmah sljedeće noći uzela svoje zlatne makaze i skrojila a onda i sašila svilenu vrećicu. Vrećicu je napunila zrnima heljde i privezala je princezi na leđa, a kad je to učinila, napravila je rupicu na vrećici da zrna ispadaju duž puta kuda princeza prođe.

Sljedeće noći pas opet dođe, uze princezu na leđa i odjuri vojniku, koji je već toliko zavolio princezu da bi se najradije pretvorio u princa, pa da se njome oženi.

Pas nije primijetio kako su zrna ispadala iz vrećice, sve od dvorca pa do vojničkovog prozora kroz koji je unio princezu, i tako ujutro kralj i kraljica nađoše gdje je bila njihova kćerka, pa narediše straži da uhvati vojnika i da ga baci u tamnicu.

Straža je vojnika bacila u mračnu ćeliju i još mu rekla da će sutra biti obješen. Nije mu bilo prijatno da čuje tako nešto, a pogotovo sada kada mu je kresivo ostalo u svratištu.

Već u rano jutro mogao je da vidi kroz tamničke rešetke kako iz grada svjetina grne da vidi kako će ga vješati. Čuo je doboše i vidio kako vojnici marširaju. Sve živo se uskomešalo. Opazio je jednog obučarskog šegrta sa kožnom pregačom i papučama na nogama. On je tako trčao da mu je spala jedna papuča i udarila pravo u zid iza kojeg se nalazio vojnik i zurio kroz rešetku.

– Slušaj, mali! Što ti toliko žuriš? – doviknuo mu je vojnik. – Tamo se ionako ništa ne može dogoditi dok ja ne dođem, pa hajde otrči do mog svratišta, donesi mi kresivo i dobićeš četiri banke. Samo požuri!

Šegrta je bilo potrebno da nešto zaradi, pa je otrčao i donio mu kresivo.

I evo šta se dogodilo:

Vješala su već bila podignuta na prilazu gradu. Oko vješala su bili postrojeni vojnici a oko njih se okupile stotine hiljada ljudi. Kralj i kraljica su sjedili na novosagrađenom prijestolju, tačno prema sudijama i sudskom vijeću.

Vojnika su već doveli na gubilište, ali kad su htjeli da mu nataknu omču oko vrata, on je napomenuo da još od davnina grešniku pripada pravo da prije pogubljenja traži zadovoljenje neke svoje posljednje želje. I rekao je da bi njegova posljednja želja bila da popuši lulu duhana.

Kralj mu to nije uskratio i vojnik izvadi iz džepa svoje kresivo, pa kresnu: jednom, dvaput, triput. I u jednom trenutku pojaviše se sva tri psa, i onaj sa očima kao čajne šolje, i onaj sa očima kao vodenički žrvnji i onaj sa očima kao dvije kule.

– Pomozite mi, spasite me od vješala! – zamoli ih vojnik, a psi jurnuše na sudije i vijećnike. Nekog su hvatali za nogu, nekog za nos i bacali ih tako visoko da su padali i razbijali se o zemlju.

– Nemojte mene! – zavapio je kralj, ali i njega i kraljicu zgrabi onaj najveći pas i baci ih onako isto kako su i ostale bacali.

Tada se vojska uplaši a i svjetina poče da viče:

– Mali vojniče, budi nam ti kralj i neka princeza bude tvoja žena!

Narod posadi vojnika u kraljevsku kočiju. Psi počeše da poigravaju oko kočije i da viču: "Ura!" Djeca počeše da zvižde na prste a vojnici da odaju počast novom kralju.

Tada je princeza izašla iz svog bakarnog dvorca i, na svoju veliku radost postala kraljica.

Svadbena slavlje je trajalo čitavih osam dana.

I psi su sjedili za gozbenim stolom i izbuljenih očiju pratili to neobično slavlje.

MALI KLAUS I VELIKI KLAUS

U jednom selu živjela dva čovjeka sa istim imenom. I jednom i drugom bilo je ime Klaus. Ali jedan je imao četiri konja, a drugi samo jednog. I da bi ih mogli lakše razlikovati, seljani su onoga što je imao četiri konja nazvali Veliki Klaus, a onoga što je imao samo jednog konja – Mali Klaus.

A sada ćemo da čujemo šta je s njima bilo, jer to se zaista tako i dogodilo.

Mali Klaus je sa onim svojim jednim konjem čitavu sedmicu morao da ore na imanju Velikog Klause, a onda bi opet Veliki Klaus njemu pomagao sa svoja četiri konja, ali samo jednom u sedmici, i to svaki put upravo nedjeljom. Hijo, hijo! – vitlao je bičem Mali Klaus iznad svih pet konja, jer su oni tog nedjeljnog dana bili kao njegovi. Sunce je divno sijalo, sa crkvenog tornja su zvonila zvona, a seljani su u prazničkom ruhu i sa molitvenikom ispod ruke prolazili u crkvu da čuju propovijed i gledali su kako Mali Klaus ore sa pet konja i sa zadovoljstvom pucketa bičem uzvikujući:

– Hijo! Konji moji, hijo!

– Nemoj tako da vičeš! – ljutio se Veliki Klaus. – Samo je jedan tvoj!

Ali čim bi opet neko naišao pored oranice, Mali Klaus bi se zaboravio pa opet uzviknuo:

– Hijo! Konji moji, hijo!

– Prestani s tim! – podviknuo je na njega Veliki Klaus i zaprijetio mu: – Ako samo još jednom to vikneš, tako ću ti lupiti konja po glavi da će odmah opružiti sve četiri!

– E, neću više, vjeruj mi! – obećao je Mali Klaus, ali kad naiđe nova grupa i pozdravi ga, Mali Klaus se rastopi od zadovoljstva i gordosti što sa pet konja ore svoju zemlju, pa opet zapucketa bičem i uzviknu:

– Hijo! Konji moji, hijo!

– E sad ću ja pokazati tvojim konjima! – raspali se Veliki Klaus, uze toljagu i tako udari njegovog konja po glavi da se odmah složi i na mjestu osta mrtav.

– Eto, isad više nemam ni tog jedinog konja! – promuca Mali Klaus i briznu u plač.

Mali Klaus je oderao svog konja, kožu osušio na vjetru, stavio je u vreću, pa s vrećom na leđima krenuo u grad da prodaje kožu.

Iznenada se nadiglo veliko nevrijeme i on je, idući kroz gustu šumu, zalutao i prije nego što je izbio na pravi put, već se počelo smrkavati. Do grada je bilo još daleko a ni do kuće ništa manje.

Najednom opazi svjetlo u nekoj seoskoj kući, odmah tu pored puta.

"Ovdje bih valjda mogao prenoćiti", pomisli Klaus i pokuca na vrata.

Seljanka mu odmah otvori vrata, ali kada je čula šta želi, reče mu da nastavi put, jer joj muž nije kod kuće i ona ne može da pusti stranca.

– E, onda ću morati napolju prenoćiti – otegnu Mali Klaus, ali seljanka, kao da to nije ni čula, pred nosom mu zatvori vrata.

Odmah tu pored kuće stajao je veliki plast sijena, a iznad njega i kuće, nalazila se mala šupa sa ravnim krovom od slame.

"Pa mogao bih i tamo gore prenoćiti!" – pomisli Mali Klaus kad ugleda taj krov. "Dobra će to biti postelja. Neće se valjda naći neka roda da me za nogu štipne?"

I, zaista, na krovu se nalazilo rodino gnijezdo, ali on se ipak pope na taj slamnati krov i počeo se namještati kako bi što udobnije proveo noć. Drveni kapci na prozorima kuće nisu bili odozgo potpuno zatvoreni i sada je ovako sa krova mogao da vidi šta se tamo događa.

Vidio je da je u sobi postavljen veliki sto, a na stolu – vino, pečenje, riba. Za stolom su sjedili samo seljanka i seoski crkvenik. Ona mu je nalivala vino, a on je mljackao i gutao, njemu, Klausu, tako dragu ribu.

– Eh, kad bi meni nešto od toga dopalo! – uzdahnuo je Mali Klaus i istegao vrat prema prozoru. – Bože, kakvi su kolači na stolu! Pa, to je prava gozba!

Najednom se trgnuo – čuo je konjski topot. To se domaćin vraćao kući.

On je bio veoma dobar čovjek, ali je imao jednu manu – crkvenike nije mogao očima da vidi. Kad bi ugledao nekog od njih, mrak bi mu na oči pao. Crkvenik je i došao da pozdravi njegovu ženu, jer je znao da joj muž nije kod kuće, i eto njegova žena je pred njega iznijela sve najbolje što je imala. I sada, kada su čuli da se domaćin vraća, oboje su se uplašili. Uzbuđena domaćica je rekla crkveniku da se sakrije u prazni sanduk u uglu sobe. On je odmah poslušao, jer je dobro znao koliko je njezin muž mrzio crkvenike. Dok se on još uvlačio u sanduk, ona je brže-bolje u peć sakrila sve ono jelo i piće kako ne bi morala mužu objašnjavati šta to sve znači.

– Ah, ah! – uzdisao je Mali Klaus gledajući kako domaćica sakriva sve one đakonije.

– Ko je to gore? – upita seljak kada ugleda Malog Klauza. – Što ćeš tamo! Hajde sa mnom u kuću!

Kada uđe s njim u kuću, Mali Klaus ispriča seljaku kako je zalutao i zamoli ga da prenoći u njegovoj kući.

– Možeš, možeš! – odgovori seljak. – Ali prvo da nešto založimo.

Žena je bila veoma ljubazna, postavila je veliki sto, iznijela čitavu činiju kaše. Seljak je bio jako gladan, pa je jeo s velikim apetitom, a Mali Klaus je stalno mislio na pečenje, ribu i kolače što su sakriveni u peći.

Vreća sa konjskom kožom koju je nosio u grad da je unovči ležala je

pod stolom, pa pošto mu se kaša nikako nije svidjela, on je od ljutine nogom pritisnuo vreću i tog trenutka je zaškripala suha koža.

– Mirno! – prodera se Mali Klaus na vreću, ali je sada još jače pritisnu i koža još jače zaškripa.

– A šta ti je to u vreći? – u čudu će seljak.

– Ah, čarobnjak! – odgovori Klaus. – Govori mi da ne jedem kaše, veli da je on svojom čarolijom čitavu peć napunio pečenjem, ribom i kolačima.

– Ma šta veliš! – skoči seljak i otvori peć. Kad tamo: svo ono jelo što ga je njegova žena sakrila, a on je povjerovao da je to onaj čarobnjak iz vreće za njih pribavio.

Žena od straha ništa ne reče, nego sve jelo iz peći postavi na sto, i njih dvojica se prihvate ribe, pečenja i kolača. A kada to sve pojedose, koža ponovo zaškripa.

– Šta ti to sada veli? – radoznalo će seljak.

– Veli da je za nas nabavio i tri boce vina i da su tamo u peći.

Žena je morala da iznese i vino što je sakrila. Seljak se odmah prihvati vina i ubrzo se raspoloži. I on bi da ima takvog čarobnjaka.

– A bi li on svojom čarolijom mogao i đavola da dovede – upita Malog Klauza i objasni: – Znaš, veseo sam, pa bih baš htio da vidim kako izgleda đavo!

– Može, kako da ne može! – dočeka Mali Klaus. Moj čarobnjak može sve što ja zatražim. – Je li tako? – obrati se Klaus vreći, pritisnu je nogom, a ona ponovo zaškripa. – Eto, čuješ? Veli da može. Samo, kaže da je đavo tako strašan da je bolje da ga ne vidiš!

– Ništa se ja ne bojim kako god on izgledao!

– Veli: pojaviće se kao crkvenik.

– Uh, to je gadno! Crkvenika ne mogu da smislim, ali kad znam da je to đavo, biće mi lakše. Ne bojim se ja, samo neka mi ne prilazi sasvim blizu!

– Dobro, dobro, sad ću ja da upitam svog čarobnjaka – reče Mali Klaus, nogom pritisnu vreću i načuli uši.

– Šta kaže? – upita seljak.

– Kaže da otvoriš onaj sanduk u ćošku, pa ćeš tamo vidjeti đavola kako čučti. Samo, veli, dobro drži poklopac da ne pobjegne!

– Hajde pomoz mi! – pozva seljak Klauza i priđe sanduku u kojem se crkvenik šćućurio i drhtao od straha.

Samo što odškrinu poklopac, seljak kraknu i odskoči nazad.

– Uh! Užas! Tačno je kao naš crkvenik!

Sada je trebalo da se još popije, i oni su do kasne noći pili.

– Znaš šta, prodaj ti meni tog svog čarobnjaka! – navaljivao je seljak. – Traži šta hoćeš. Daću ti čitav vaganj para!

– Kako da ti ga prodam? Pomisli samo koliku korist od njega imam!

– Eh, baš bih volio... – navaljivao je seljak.

– Pa dobro, neka ti bude! – najzad je pristao Mali Klaus. – Bio si dobar prema meni, dao si mi konačište, pa je red da i ja tebi nešto učinim. Daću ti čarobnjaka za vaganj para, ali da vaganj pude pun!

– Biće! – obradova se seljak. – Samo, moraš i onaj sanduk da odneseš, neću ni časa više da mi bude u kući. Možda je đavo još tamo.

Mali Klaus je predao seljaku svoju vreću sa suhom kožom i dobio pun puncat vaganj novaca. Uz to mu je seljak poklonio još i velike tačke da na njima odveze i sanduk i vaganj.

– E, zbogom! – doviknuo mu je Klaus i krenuo sa svojim vagnjom i sandukom u kojem je čučao crkvenik.

S druge strane šume tekla je velika i duboka rijeka. Ona je tako brzo tekla da se teško mogla preplivati protiv struje. Upravo preko te rijeke nedavno je sagrađen veliki most. Mali Klaus se zaustavi nasred tog mosta i reče tako glasno da ga je crkvenik mogao čuti:

– Šta ću s ovim prokletim sandukom? Težak je kao da je kamenje u njemu. Dozlogrdilo mi je da ga vučem. Baciću ga u vodu, pa ako mi dopliva do kuće dobro je, a ako ne dopliva – opet je dobro.

I Mali Klaus zgrabi sanduk i podiže ga kao da će ga u rijeku baciti.

– Nemoj, za ime boga! – zapomaga crkvenik iz sanduka.

– Oh! – uzviknu Mali Klaus kao da se prepao. – Pa još je đavo unutra! Moram ga brzo u vodu, neka crkne.

– Nemoj, nemoj! – zavapi crkvenik. – Pusti me, daću ti pun vaganj para!

– E, to je već nešto drugo! – dočeka Mali Klaus i spusti sanduk.

Crkvenik brzo izađe i prazan sanduk baci u vodu, a zatim zajedno s Malim Klausom ode kući i dade mu pun vaganj novaca. Sada je već Klaus imao dva vaganja novaca – jedan je dobio od seljaka a sada još jedan od crkvenika.

– E, dobro mi se isplatio moj konj! – zadovoljno je trljao ruke kad je ušao u kuću i na sto istresao svoje bogatstvo. – Eh, Veliki Klaus će se živ pojesti od zavisiti kad sazna kako sam se obogatio od svog jednog konja. Ali mu neću reći pravu istinu.

Sada posla jednog dječaka Velikom Klausu da mu donese njegovu mjericu.

Što li će mu mjerica? – začudio se Veliki Klaus, pa dno mjerice namaza smolom kako bi se prilijepilo nešto od onoga što bude mjereno. Tako je i bilo. Kad su mu vratili mjericu, našao je na njoj prilijepljena tri srebrnjaka.

– Šta je ovio?! – zinuo je od čuda Veliki Klaus i otrčao Malom Klausu. – Odakle tebi tolike pare?

– To je od konjske kože što sam sinoć prodao.

– Dobro si je, bogami, prodao! – uzviknu Veliki Klaus, pa otrča

kući, uze sjekiru i pobi sve svoje konje, odera im kožu i s njima požuri u grad.

– Kože, kože! Evo dobre kože na prodaju! – vikao je u gradu.

Strčaše se obućari i kožari i pitaju za cijenu, a Veliki Klaus odgovara:

– Vaganj para za svaku!

– Pa ti si lud ako misliš da mi imamo para za bacanje! – odgovarali su kupci.

Ali Veliki Klaus je išao dalje i vikao:

– Kože, kože! Evo dobre kože na prodaju! – i opet je mušterijama odgovarao: – Vaganj para za svaku.

– Pa on nas smatra budalama! Šegači se s nama! – povikaše sada sa svih strana. Obućari zgrabiše svoje zatege, a kožari svoje kožne pregače, pa udri po Velikom Klausu.

– Kože, kože! – rugali su mu se obućari i kožari.

– Udesićemo mi tvoju kožu tako da ćeš pamtiti dok si živ! Gubi se iz grada!

I Veliki Klaus kao bez duše potrča iz grada. Nikada još u životu nije izvukao takve batine.

Kada je stigao kući, počeo je da grdi Malog Klausu:

– E, vala, platiće on meni ovo! Ubiću ga!

A u kući Malog Klausu upravo tog dana je umrla stara baka i, mada je za života bila čangrižljiva i zla prema njemu, Malom Klausu je ipak bilo žao stare bake. Zato je pokojnicu položio u svoj topli krevet ne bi li nekako oživjela, a on je, kao što je i ranije često činio, sjeo na stolac u uglu sobe da tako prespava noć.

I dok je on tako drijemao, najednom se otvoriše vrata i u sobu upade Veliki Klaus sa sjekinom u ruci. On je već znao gdje se nalazila postelja Malog Klausu i sada odmah jurnu prema njegovoj postelji, žestoko zamahnu sjekinom, udari po mrtvoj baki i procijedi:

– Eto ti sada! Nećeš me više magarčiti!

Kada je Veliki Klaus zalupio vrata za sobom, Mali Klaus zaklati glavom:

– Vidi ti, vidi zla i opaka čovjeka! Pa on je htio da me ubije. Dobro je što je baka već bila mrtva, on bi je živu pogubio!

Odmah poslije toga Mali Klaus obuče na baku prazničku haljinu, uzajmi konja od komšije, upregnu ga u kola i posadi baku na zadnje sjedište da ne bi ispala za vrijeme vožnje, pa potjera kola kroz šumu. Kad je već sunce izgrijalo, našao se pred nekom velikom krčmom. Tu Klaus zaustavi svoja kola i uđe u krčmu da štogod pojede.

Krčmar je bio bogat čovjek i dobričina, ali veoma naprasit i ljut kao paprika.

– Dobro jutro! – dobrodušno je dočekao Malog Klausu. – Nešto si

mi poranio u tom prazničkom odijelu.

– Pa i jesam – rekao je Mali Klaus. – Idem u grad sa svojom starom bakom. Eno je tamo u kolima. Neće ovamo, odnesi joj jednu čašu medovine. Samo, da znaš, slabo čuje, moraš joj dobro vikati.

– Hoću, hoću! – prihvati krčmar, natoči veliku čašu medovine pa je odnese mrtvoj baki u kolima i reče: – Evo, sin vam je poslao čašu medovine! – Ali kako mrtva baka ništa ne reče i osta nepomična, on se prodera: – Čujete li? Sin vam je poslao čašu medovine!

Viknu on tako još jednom, pa još jednom, i pošto se ona i ne pomače s mjesta, on se naljuti i baci joj čašu pravo u lice. Medovina poteče niz babin nos i ona natraške pade u kola.

– Šta to uradi! – povika Mali Klaus trčeći iz krčme. A kada dotrča do kola, zgrabi krčmara za prsa: – Baku si mi ubio! Pogledaj kolika joj je rasjekotina na glavi!

– Lele, nesreće moje! – zakuka krčmar i zalomata rukama. – Eto šta se zgodi zbog moje naprasitosti! Dragi Mali Klause, daću ti pun vaganj para samo nikom ne govori, glavu bi mi skinuli.

Tako je Mali Klaus dobio još jedan vaganj novaca a, pored toga, krčmar mu je i baku sahranio kao da je njegova rođena.

Čim se Mali Klaus vratio kući s novim blagom, odmah je poslao dječaka da mu od Velikog Klause donese mjericu.

– Šta? – procijedi Veliki Klaus. – Pa zar ga nisam ubio?! Idem da vidim šta je to!

Kad sa svojom mjericom uđe u kuću Malog Klause, on izbulji oči i gotovo da promuca:

– Otkud ti tolike pare?!

– Pa ti si ubio moju baku, a ne mene! Nju sam prodao i za nju, evo, dobio čitav vaganj para! – objasnio mu je Mali Klaus.

– Oh, dobro si je prodao! – zadivio se Veliki Klaus i požurio kući.

Čim stiže kući, on zgrabi sjekiru i jednim udarcem ubi svoju baku, a onda je stavi u kola i pohita u grad gdje je živio jedan apotekar da mu ponudi da kupi mrtvaca.

– Ko je to i odakle ti? – pitao je apotekar.

– To je moja baka – odgovori Veliki Klaus. – Ubio sam je da bih dobio vaganj para.

– Bože sačuvaj! – prepao se apotekar, – što ti to bulazniš! Ne govori tako nešto, možeš glavu izgubiti!

I apotekar mu objasni kakvo je zlo učinio i kakvu je kaznu zaslužio.

Veliki Klaus se toliko uplašio da je skočio u svoja kola, ošinuo konje i pojurio kući. I apotekar i svi ostali mislili su da je poludio, pa su ga pustili da juri kuda ga luda pamet nosi.

– Platićeš ti to meni! – ponavljao je Veliki Klaus jureći drumom.

I čim stiže kući, odmah zgrabi najveću vreću koju je imao pa ode

Malom Klausu i reče:

– Opet si me namagarčio! Prvo sam pobio svoje konje, a sad i svoju baku! Ti si za sve kriv, ali nećeš me više nikad namagarčiti! – i zgrabi malog Klauza za vrat, gurnu ga u vreću, zabaci vreću na leđa i doviknu mu: – E, sada ćeš ti u vodu!

Do rijeke je bilo daleko a i Mali Klaus kao da je postajao sve teži. Prolazeći pored crkve, Veliki Klaus je čuo kako orgulje sviraju i župljani pjevaju pa, pomislivši da bi bilo lijepo da poslušati molitvu prije nego što nastavi put, on spusti vreću pored crkvenih vrata i uđe u crkvu. Uđe sasvim spokojno, jer je bio uvjeren da se Mali Klaus ne može izvući, a i svi župljani su bili u crkvi.

– Kuku meni, kuku meni! – kukao je Mali Klaus u vreći, okretao se, vrtio se, ali nikako nije mogao da se iskobelja iz vreće.

Upravo tada je naišao neki stari čobanin što je sa dugačkim štapom u ruci tjerao veliko stado krava i volova. Goveda nagaziše na vreću sa Malim Klausom i prevrnuše je.

– Ah, jadan ja! – uzdahnuo je Mali Klaus. – Tako sam mlad, a već moram na nebo!

– A ja, jadnik, već ostario, a još ne mogu na nebo! – žalio se stari čobanin.

– Odveži vreću! – reče mu Mali Klaus. – Uvuci se u vreću mjesto mene, i odmah ćeš na nebo!

– Hoću, hoću! – radosno dočeka čobanin i odveza vreću.

Čim čobanin odveza vreću, Mali Klaus iskoči iz nje.

– A ti čuvaj moja goveda! – reče čobanin Malom Klausu i uvuče se u vreću.

Mali Klaus zaveza vreću, uze štap i potjera stado.

Samo malo kasnije Veliki Klaus je izišao iz crkve i čim je uprtio vreću na leđa, zapazio je da je mnogo lakša, jer je stari čobanin bio upola lakši od lukavog Klauza.

– Pogledaj samo koliko mi je sada lakše da nosim! To mi je sigurno nagrada za to što sam bio u crkvi! – gundao je Veliki Klaus idući prema rijeci.

A rijeka je bila duboka i široka, i on u nju baci vreću sa starcem i doviknu za njim:

– Eto ti sada! Nećeš me više magarčiti!

Sada zadovoljan, on krenu kući, ali kada stiže na raskrsnicu naiđe na Malog Klauza kako goni svoje stado i zinu od čuda:

– Grom i pakao! Pa zar te nisam bacio u rijeku?!

– Jesi, jesi! – odgovori Mali Klaus. – Utopio si me ima već pola sata.

– Pa odakle onda s tom kršnom stokom?! – čudio se Veliki Klaus.

– Ovo je vodena stoka! – odmah dočeka Mali Klaus i nastavi: – Sve ću ti reći. Ali prije svega hoću da ti se zahvalim što si me utopio, jer sam

se sada grdno obogatio. Bio sam se uplašio kad si me onako u vreći bacio s mosta, jer mi je vjetar zazujao oko ušiju kad sam padao u vodu. Odmah sam potonuo, ali se nisam udario, jer tamo na dnu raste neka svilena trava. I kad padoh na tu travu, vreća se odmah odveza, a preda mnom se stvori neka prekrasna djevojka u bijeloj haljini sa zelenim vijencem oko mokre kose, uze me za ruku i reče: "Jesi li to ti Mali Klause? Evo ti sada ovo malo stoke, a tamo na putu te čeka čitavo stado koje ti ja poklanjam!" Tek tada ja vidjeh da je rijeka u tom podvodnom svijetu isto što u nas drum. Po tom njihovom drumu se slobodno kreću i voze od samog mora pa sve do izvora raznih rijeka. Tamo ti je prava divota: raste cvijeće, trava se zeleni a ribe oko tebe kruže kao što ovdje kruže ptice. A kako je samo narod lijep, pa tek ona stoka što pase uz omeđine!...

– A što si se onda vratio? – prekide ga Veliki Klaus. – Ja to ne bih uradio kad je tamo tako lijepo!

– He! – lukavo začkilji Mali Klaus. – U tome ti i jeste moja mudrost. Rekao sam ti već da mi je ona djevojka rekla da me milju puta odatle čeka čitavo stado što mi ga ona poklanja. A u njih je rijeka put, a rijeka krivuda čas ovamo čas onamo, pa sam ja krenuo kopnenom kraticom da što brže dođem do svog stada!

– E, baš si ti sretan čovjek! – sa zavišću izduši Veliki Klaus. – Šta misliš da li bih ja došao do nekog stada kad bih se uputio na dno rijeke?

– Sigurno da bi! – odmah dočeka Mali Klaus. – Samo, ja te ne mogu nositi u vreći, previše si mi težak. Ako sam pođeš do mosta, pa se tamo uvučeš u vreću, ja ću te drage volje baciti u vodu.

– E, hvala ti imenjače! Samo pazi, ako ne dobijem stado, da znaš, svojski ću te izmlatiti!

– Ah, nemoj da budeš tako zao! – reče Mali Klaus i zajedno sa svojim žednim stadom krenu s njim na rijeku. Čim žedno stado ugleda vodu, pojuri naprijed prema rijeci, a Mali Klaus uzviknu: – Pogledaj kako stado juri da se što prije na dno rijeke vrati!

– Dobro, dobro! Samo ti meni prvo pomози! Inače možeš i batine dobiti! – prodera se na njega Veliki Klaus, uvuče se u vreću što je bila prebačena jednom volu preko leđa i dodade: – Metni i neki kamen u vreću, bojim se da neću potonuti!

– Ništa se ti ne boj! – dočeka Mali Klaus, stavi kamen u vreću, zaveza je čvrsto i baci u vodu.

Pljus! Veliki Klaus pade u vodu i odmah potonu.

Sve se nešto bojim da nećeš naći stado! – nasmija se Mali Klaus i potjera kući svoje bogato krdo.

SVINJAR

Bio jednom jedan siromašni princ. Imao je on, doduše, i svoju kraljevinu, ali sasvim malenu. Međutim, ta kraljevina je ipak bila toliko velika da se lako mogao oženiti. A on je baš htio da se ženi.

Doduše, bilo je drsko s njegove strane što se usudio carevu kćerku upitati: "Bi li ti pošla za me?" Ali on se odvažio na to, jer mu je ime bilo nadaleko poznato. Našlo bi se stotine princeza koje bi odmah na njegovu ponudu pristale, ali ova... Sada ćemo da čujemo kako je ova postupila.

Na grobu prinčevog oca je rastao ružin grm. Oh, kako divan ružin grm. Cvjetao je tek svake pete godine, ali ta njegova ruža je tako divno mirisala da je čovjek od njenog mirisa zaboravljao sve svoje brige i nevolje. Pored toga, princ je imao i slavu koji je tako ljupko pjevao kao da je u svom grlašcu nosio sve milozvuke svijeta.

Eto, tu ružu i tog slavu trebalo je da dobije princeza. Zato ih staviše u dvije velike srebrne kutije i poslaše princezi.

Car je naredio da ih pred njim unesu u veliku dvoranu gdje se princeza, kao i uvijek, sa svojim dvorkinjama zabavljala igrom "Evo gostiju". Kada je princeza ugledala srebrne kutije sa poklonima, od radosti je pljesnula rukama i uzviknula:

– Ah, kad bi samo bila neka mačkica!

A kad su iz kutije izvadili onu divnu ružu, sve dvorkinje su uskliknule:

– Oh, kako je lijepo napravljena!

– I više nego lijepo! – rekao je car. – Prekrasna je.

A kada je princeza izbliza pogledala ružu, umalo da nije zaplakala:

– Fu, tata, pa ona nije umjetna, prirodna je!

– Fu, prirodna je! – ponoviše i svi ostali.

"Daj prvo da vidimo šta je u drugoj kutiji prije nego što se naljutimo" – pomislio je car.

Kad otvoriše drugu kutiju, pojavi se slavuj. Pjevao je tako divno da se u prvi mah nije čula ni jedna jedina riječ prigovora.

– Superbe! Charmant! (*Divno! Dražesne! - franc. Prim. prev.*) – divile su se dvorkinje, jer su sve, tobože, govorile francuski, a sve jedna gore od druge.

– Oh, kako me ova ptica podsjeća na muzičku kutiju naše pokojne carice! – uzdahnuo je jedan stari vitez. – Ah, ah, sasvim isti glas, isti način pjevanja!

– Da, da! – uzdahnuo je i car i zaplakao kao malo dijete.

– Pa nije valjda i ptica prirodna! – uzviknula je princeza.

– Jeste, jeste, prava je, prirodna! – dočekaše oni što su je donijeli.

– Onda je pustite neka leti kuda hoće! – naljutila se princeza.

I nije dozvolila da princ dođe.

Ali princ nije klonuo duhom. On namaže lice crnom i smeđom bojom, nabije kapu na glavu i zakuca caru na vrata.

– Dobar ti dan, care! Ne bih li ja mogao dobiti neki posao na tvom dvoru?

– Eh, koliko je tih što traže posao. – odgovori car. – Ali pričekaj! Trebao bi nam neko ko bi nam čuvao svinje. Mnogo ih imamo.

Tako je princ postao carski svinjar. Dobio je jednu bijednu sobicu odmah pored svinjca. I tu je sada trebalo da živi. Ali princ je zapeo i čitav dan poslovao i do večeri je već završio divan lonac a oko tog lonca su visili zvončići, pa čim bi u loncu počelo da kuha, zvončići bi počeli da zvončaju i sviraju staru melodiju:

– Ach du lieber Augustin ... (*Ah, ti dragi Augustine - njem. Prim. prev.*)

Ali ipak najzanimljivije je bilo to što se, čim bi čovjek stavio prst u paru što se dizala iz lonca, odmah moglo omirisati šta se kuha na kojem ognjištu u gradu.

E, to je već bilo nešto sasvim drugo nego što je neka ruža!

Kada je princeza izišla na šetnju sa svojim dvorkinjama i čula tu muziku, ona zastade i veoma se obradova, jer i ona je svirala "Ach, du lieber Augustin!". To je bilo jedino što je umjela, a i to je svirala samo jednim prstom.

– Pa to je to što ja sviram! – uzviknula je princeza. – Mora da je to neki obrazovan svinjar! Slušaj ti! – obratila se ona jednoj dvorkinji – idi unutra i pitaj ga koliko stoji taj instrument!

I dvorkinja je morala da uđe svinjaru, ali je prije toga obukla drvene klompe.

– Šta tražiš za taj lonac? – pitala ga je dvorkinja.

– Deset princezinih poljubaca! – odgovorio je svinjar.

– Bože me sačuvaj! – zaprepastila se dvorkinja.

– He, manje ne može!

– No, šta kaže? – pitala je princeza.

– Zbilja ne mogu vam reći, odviše je strašno! – odgovorila je dvorkinja.

– A ti mi onda šapni!

I dvorkinja joj šapnu.

– Pa on je bezobrazan! – naljuti se princeza i odmah krenu dalje.

Ali tek što je malo odmakla, oni zvončići opet zacilikaše tako divno:

Ach, du lieber Augustin...

Princeza se okrenu dvorkinji:

– Slušaj, idi i pitaj ga hoće li deset poljubaca od mojih dvorkinja.

– Ne, hvala! – odbio je svinjar. – Deset poljubaca od princeze ili ne dam lonca.

– Zaista neprijatno! – rekla je princeza. – Ali onda me morate

zakloniti da to niko ne vidi.

Dvorkinje je okružila i raširila svoje haljine i tako svinjar dobi svojih deset poljubaca, a princeza svoj lonac.

O, kako je to bilo zabavno! Čitavo veče i čitav dan lonac je vrio. Nije bilo nijednog ognjišta u gradu, ni u komornika ni kod obućara, a da one nisu znale šta se na njemu kuha. Dvorkinje su poigravale od radosti i pljeskale rukama:

– Mi znamo ko će da jede slatku supu a ko palačinke! Znamo ko će imati kašu a ko pržene odreske! Ah, kako je to zanimljivo!

– Zaista je zanimljivo! – potvrdila je i glavna dvorkinja.

– Ali o tome nigdje ni riječi, jer ja sam careva kći!

– Bože sačuvaj! – obećala je dvorkinja u jedan glas.

Svinjar, to jest princ, ali one to nisu znale, nego su mislile da je zaista svinjar, nije dopuštao da mu prođe dan a da što god ne napravi, pa je tako sada napravio čegrtaljku. Čim bi zaokretao tu čegrtaljku, začuli bi se valceri, poskočice i polke sve od postanka svijeta.

– Ah, pa to je superbe! – zadivila se princeza prolazeći pored svinjareve sobice. – Nikad nisam čula ljepšu kompoziciju! Slušaj, idi unutra i pitaj ga koliko stoji taj instrument. Ali da znaš – ja ga više neću ljubiti!

– Traži stotinu princezinih poljubaca! – rekla je dvorkinja kad se vratila.

– Pa on je lud! – rekla je princeza i pošla dalje.

– Ipak, ja moram podržavati umjetnost, ta ja sam careva kći. Idi i reci mu da će dobiti deset mojih poljubaca kao i juče, a ostatak neka naplati od mojih dvorkinja.

– Da, ali mi bi to tako nerado... – počele su dvorkinje, ah ih princeza prekide:

– Glupost! Ako ga ja mogu ljubiti, možete i vi! Ne zaboravljajte da vas ja hranim i plaćam!

Tako je dvorkinja opet morala da ide svinjaru.

– Sto princezinih poljubaca – odrezao je svinjar – ili svakom svoje!

– Zaklonite me! – naredi princeza.

Sve dvorkinje stadoše ispred nje i svinjar počeo da je ljubi.

"Kakva je ono gužva tamo kod svinjca?! – zapita se car, koji je izišao na balkon. On protrlja oči i stavi naočale. – Pa to su dvorske dame nešto zapodjenule! Moram dolje do njih! – progundala car, pa podiže zapetnice na papučama, to jest svojim starim cipelama, jer su mu one služile umjesto papuča.

Trebalo je samo vidjeti kako je žurio niz stepenice.

Čim se spustio u dvorište, car počeo opreznim korakom, a dvorkinje su bile tako zauzete brojanjem poljubaca – pazile su da sve bude pošteno, da svinjar ne dobije ni manje a ni više poljubaca – pa cara nisu ni opazile.

Car se propeo na prste.

– Šta je to?! – povika kao van sebe kada ugleda kako se ljube svinjar i njegova kćerka, pa ih poče papučom po glavama udarati upravo kad je svinjar naplatio osamdeset šesti poljubac. – Napolje! Napolje! – zaurlao je car pa iz svog carstva istjerao i princezu i svinjara.

Kiša je lila, svinjar je grdio, a princeza je stajala i plakala. A onda je počela da uzdiše:

– Oh, ja sam nesretno stvorenje! Da sam barem uzela onog lijepog princa! Oh, kako sam nesretna!

Sada svinjar ode za obližnje drvo, obrisa sa lica onaj crni i smeđi premaz, zbacila sa sebe one poderotine, a onda se pojavi u kraljevskoj odjeći i tako lijep da mu se princeza i nehotice poklonila.

A princ se izmače i reče:

– Sada samo mržnju prema tebi osjećam! Nisi htjela jednog čestitog princa. Nisi imala osjećanja za ružu i slavuja, a svinjara si mogla da ljubiš za jednu tričavu igračku! Pa eto ti sada kako si zaslužila!

To reče, pa uđe u svoju kraljevinu, zatvori kapiju i spusti teški zasun, a njoj ne osta drugo nego da stoji napolju i tuguje:

Ach, du lieber Augustin ...

BILJEŠKA O PISCU

Hans Kristijan Andersen je rođen u danskom gradiću Odense 1805. godine. Njegov otac je bio siromašni obućar i umro je kad je Hans bio mali. Majka je morala raditi kao pralja ad bi se izdržavali. Da bi pomogao majci, budući pisac se, Iako još dijete, da bi pomogao majci, budući veliki pisac radio je kraće vrijeme u jednoj tekstilnoj fabrici, a potom u fabrici duhana. Od rane mladosti želio je da postane glumac, ali ali mi se ta želja nikad nije ispunila.

Sa školovanjem je počeo sa velikim zakašnjenjem. Neki dobri ljudi su uvidjeli da je dječak veima bistar pa su mu dali stipendiju tako da više nije morao raditi za svoje izdržavanje. Kad je otišao da studira, kao student pralje doživljavao je mnogo neprijatnosti i zavisti, ali je upornoučio i završio. Andersen je počeo da piše još u mladim danima. Prvo objavljeno djelo mu je "Pješačenje na Amager" (1829) Prvi književni uspjeh postigao je romanom "Improvizator" (1835). Iste godine je objavio i prvu zbirku bajki. Dugo su mu bajke bile više cijenjene u inostranstvu nego u rodnoj zemlji, gdje su ga počeli cijeniti tek kad je postigao svjetsku slavu i gdje su ga proglasili počasnim profesorom građaninom rodnog grada. Neki ga porede sa njegovim ružnim pačetom, ali je upornim radom, pored dara, uspio izrasti u labuda među piscima kojeg i danas rado čitamo.

Umro je u Kopenhagenu 4. avgusta 1875. godine.